

9. SINIF

40
seans

TARİH

Stratejik Konu Özeti

Testler

Ünite Uygulama Testleri

Soru Çözüm Videolu

Akıllı Tahtaya Uyumlu

Soru Sayısı: 894

MEB
Müfredatına
Uygun

■ **OKYANUS BASIM YAYIN TİCARET A.Ş.**

Eski Turgut Özal Caddesi No: 22/101 34490 Başakşehir / İstanbul

Tel: (0212) 572 20 00 Fax: (0212) 572 19 49

okyanusokulkitap.com www.akilliogretim.com

■ Yayın Yönetmeni
Mehmet Şirin Bulut

■ Yayın Editörü
Yasemin Güloğlu

■ Ders Editörü
Burca Atabay - Meltem Genç

■ Akıllı Tahta Soru Çözümü
Sultan Kara

■ Dizgi ve Grafik
Okyanus Dizgi (Ş. S.)

■ Kapak Tasarım
Türk Mutfağı

■ Baskı Cilt
SEMERCİOĞLU MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

■ Yayıncı Sertifika No : **49697**
Matbaa Sertifika No : **35848**

■ ISBN: **978-625-7434-31-7**

■ İstanbul

Bu eserin her hakkı saklı olup tüm hakları Okyanus Basım Yayın Ticaret Anonim Şirketine aittir. Kısım de olsa alıntı yapılamaz, metin ve soruları aynen veya değiştirilerek elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka türlü bir sistemle çoğaltılamaz, depolanamaz.

Ön Söz

Sevgili Öğrencimiz,

Millî Eğitim Bakanlığının özellikle son yıllarda üzerinde durduğu hususlardan biri de değişen dünyanın gerektirdiği becerileri sağlayan, değişimin aktörü olacak öğrencilerin yetiştirilmesi için bütüncül ve yapısal bir dönüşüme ihtiyacın olmasıdır. Bu değişim ve dönüşüm süreçleri içerisinde ortaöğretim müfredatları da değişmektedir.

Okyanus Yayıncılık lise grubu olarak hazırladığımız kitaplar, Millî Eğitim Bakanlığının uygulamaya koyduğu yeni öğretim programlarına uymakla birlikte ÖSYM'nin son yıllarda sorduğu sorular incelenerek hazırlanmıştır.

40 Seans Serisini öğrencilerin zorlandığı derslerin üstesinden gelmesi için hazırladık. Zorlandığınız derslerdeki en önemli sorun temelizin olmaması veya zayıf olmasıdır. İşte 40 Seans Serisi öğrenciye temelden öğretip başarıya ulaştırmayı hedeflemektedir. Dersleri özel ders mantığına uygun olarak 40 Seansa ayırdık. Her seansta önce konuyu özlü bir biçimde, mantık ve yoruma dayalı olarak hazırladık. Ardından konu tarama testlerine ve her ünitenin sonunda ise üniteyi tarayan Uygulama Testlerine yer verdik.

Uzman yazarımız tarafından büyük bir özveriyle hazırlanan 9. Sınıf 40 Seans Tarih kitabının, sizlere yarar sağlayacağına gönülden inanıyoruz.

Yayın Yönetmeni
Mehmet Şirin Bulut

Yazarın Sana Mesajı Var

Sevgili Öğrencimiz,

Eğitimin çeşitlenerek bir yarışa dönüştüğü günümüzde bu yarış içerisinde önde bulunmak Okyanus Yayınları gibi doğru kaynaklara sahip olan yayınların takip edilmesini zorunlu hâle getirmiştir.

MEB ders kitapları ve ÖSYM standartlarına uygun olarak hazırlamış olduğumuz soru bankamızda her konu alt kazanımlara ayrılarak özetlenmiştir. Okuduğunu anlama, yorumlama, görsel ve grafikten çıkarım yapma, gündelik yaşamla ilişkilendirme becerilerini geliştiren sorularla hem konuların pekiştirilmesi amaçlanmış hem de tarih dersi daha zevkli hâle getirilmeye çalışılmıştır.

Karmaşık ifadelerden arındırılmış olan sorularımız siz sevgili öğrencilerimizin zihnine ışık tutacak ve zor gibi görünen konuların aslında çok basit olduğunu gösterecektir. Gelişim sürecinde sizleri destekleyecek olan eserimiz bilimsel metotlar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Tüm soruların çözüm videolarıyla 7/24 yanınızdayız.

Tüm soruları akıllı tahtada sizler için çözdük. Çözüm videolarına, sayfanın üst kısmındaki karekodları akıllı telefon veya tabletinize okutarak ulaşabilir, ya da karekodun altındaki sayısal kodları www.akilliogretim.com adresindeki arama modülüne yazarak bilgisayarınızla erişebilirsiniz. Çözümlere ulaşmanız size bir telefon kadar yakın olsa da herhangi bir soru ile ilgili elinizden gelen tüm çözüm yollarını denemeden çözümü izlememenizi öneriyoruz. Bu yöntem sizin daha iyi öğrenmenizi sağlayacaktır. Çözdüğünüz soruların çözüm videolarını da izlemenizi öneririz. Sizinle aynı yoldan çözmediğimiz sorularda farklı bir yöntem öğreneceksiniz. Bu da size farklı bakış açıları ve analitik düşünme becerisi kazandıracaktır.

İşte, elinizde bulunan 9. Sınıf 40 Seans Tarih kitabı ile içinde bulunduğunuz yarışta, hedefinize yürürken her adımınıza eşlik etmeyi düşündük. Bunun için; kitapta bulunan sorular ders konularını daha iyi, daha detaylı ve daha kolay öğrenmenize yardımcı olması düşünülmüş olarak hazırlanmıştır.

Hüseyin Gündüz

İÇİNDEKİLER

1. SEANS	TARİH BİLİMİNİN KONUSU VE KAPSAMI	6
2. SEANS	TARİH VE DİĞER BİLİMLER	12
3. SEANS	NEDEN TARİH ÖĞRENİYORUZ?	18
4. SEANS	TÜRKLERİN TARİH BOYUNCA KULLANDIKLARI TAKVİMLER	22
5. SEANS	YAZININ İCADINDAN ÖNCE İNSAN	36
6. SEANS	İLK YERLEŞMELER	42
7. SEANS	İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ - 1	46
8. SEANS	İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ - 2	50
9. SEANS	İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ - 3	54
10. SEANS	İNSAN VE ÇEVRE	58
11. SEANS	İLK ÇAĞ'IN TÛCCAR TOPLULUKLARI	62
12. SEANS	SİYASİ GÜCÜN MEŞRÛİYET KAYNAĞI	66
13. SEANS	İLK ÇAĞ'DA HUKUK	70
14. SEANS	ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPILAR	84
15. SEANS	SİYASİ YAPILARIN MADDİ KAYNAKLARI - 1	88
16. SEANS	SİYASİ YAPILARIN MADDİ KAYNAKLARI - 2	92
17. SEANS	SİYASİ YAPILARIN MADDİ KAYNAKLARI - 3	96
18. SEANS	ORTA ÇAĞ'DA EKONOMİ	100
19. SEANS	ORTA ÇAĞ'DA ASKERİ ORGANİZASYONLAR	104
20. SEANS	ORTA ÇAĞ'DA HUKUK	106

21. SEANS	TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI	118
22. SEANS	İÇ ASYA'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ - 1	122
23. SEANS	İÇ ASYA'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ - 2	126
24. SEANS	İLK TÜRK DEVLETLERİNDE GÜÇ VE YÖNETİM YAPISI	132
25. SEANS	GÜÇ PAYLAŞIMI VE YÖNETİM ORGANİZASYONU	136
26. SEANS	TÜRK GÖÇLERİ	138
27. SEANS	KAVİMLER GÖÇÜ VE AVRUPA HUN DEVLETİ	142
28. SEANS	DİĞER TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI	146
29. SEANS	İSLAMİYET'İN DOĞUŞU SIRASINDA ARAP YARIMADASI	160
30. SEANS	İSLAMİYET'İN YAYILMASI	164
31. SEANS	DÖRT HALİFE DÖNEMİ - EMEVİ DEVLETİ	166
32. SEANS	AVRUPA'DA İSLAMİYET'İN YAYILMASI - ABBASİLER - 1	170
33. SEANS	ABBASİ DEVLETİ - 2 VE MİSİR'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ	174
34. SEANS	İSLAM MEDENİYETİNDE İLİM VE SANAT HAYATI	178
35. SEANS	TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ	194
36. SEANS	İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ	196
37. SEANS	İSLAMİYET SONRASI DÖNEMDE TÜRK DEVLET YAPISI VE TOPLUMSAL HAYAT	200
38. SEANS	BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ	202
39. SEANS	BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNDE YÖNETİM VE TOPLUM YAPISI	206
40. SEANS	BÜYÜK SELÇUKLU KÜLTÜR VE MEDENİYETİ	210

BİLGİ

1.1 - Tarih Biliminin Konusu

Tarihin Tanımı

Tarih; geçmişte yaşamış insan toplumlarının faaliyetlerini yer ve zaman göstererek, sebep - sonuç ilişkisi içinde belgelere dayalı olarak, nesnel biçimde inceleyip açıklayan sosyal bir bilim dalıdır.

Arapça "errehâ" fiilinden türeyen tarih; "Ay'a göre vakit tayin etmek, bir olayın meydana geldiği günü ve yılı, bunların rakamla yazılışını, bir şeyin oluş zamanını ve olaylar dizisini tespit etmek" gibi çok geniş anlamlara gelmektedir.

Yunanca "istoria" sözcüğünden gelen tarih "haber alma yoluyla bilgi edinmek, görerek, tanık olmak, bilme" anlamına gelmektedir.

Bazı Düşünce İnsanları ve Tarihçilere Göre Tarih

Heredotos	Tarih, insanların ve insan toplumlarının başlarından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir.
İbn-i Haldun	Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir.
Leopold von Ranke	Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisiyle ortaya çıkar. Belge yoksa tarih de yoktur.
Ahmet Cevdet Paşa	Tarih bir olayın sadece filan tarihte olduğunu bilmek değil geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır.
Edward H. Carr	Tarih, tarihçi ile olgular arasında kesintisiz karşılıklı bir etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur.
John Henry Robinson	Tarih, insanın yeryüzünde görüldüğü andan itibaren yaptığı ya da düşündüğü her şeyi içerir.
Marc Bloch	Tarih, zaman içinde insanların ilmidir.
Jackson Turner	Tarih, geçmişten bize ulaşan günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntıdır.
Will Durant	Tarih, geçmişte olan olaylar hakkındaki belgelerin verileridir.
Fernan Braudel	Tarih; geçmişteki, günümüzdeki ve gelecekteki meslekî kabiliyet ve bakış açılarının bir araya gelmesidir.

1.2 - Tarihin Kapsamı

Siyasi, askerî ve ekonomik mücadeleler; antlaşmalar, yönetim şekilleri, hukuk kuralları, bilimsel alandaki gelişmeler, dinlerin doğuşu ve yayılışı gibi insanı ilgilendiren olayların tamamı tarihin konusu içerisinde yer almıştır. Ayrıca depremler, volkanik patlamalar, su baskınları, kuraklık ve salgın hastalıklar gibi doğa olayları sonuçları itibarıyla tarihin konusu içerisinde yerini almıştır.

Tarihî Olay ve Olgu

Olay: Tarihte belirli bir zaman ve mekânda tek tek meydana gelen, başlangıç ve bitiş tarihleri belli olup, tekrarlanması mümkün olmayan kısa süreli gözlemlenebilir somut gelişmelere tarihî olay denir.

Örnekler:

- İstanbul'un fethi
- Malazgirt Savaşı
- Lozan Antlaşması
- Buharlı makinenin icadı
- Fransız İhtilali

Olgu: Olayların ortaya çıkardığı başlangıç tarihi belli olup bitiş tarihi belli olmayan uzun süreli soyut gelişmelere tarihî olgu denir.

Örnekler:

- Milliyetçilik akımı
- Sömürgecilik
- Anadolu'nun İslamlaşması
- Türkiye'nin çağdaşlaşması
- Sanayileşme

Olay	Olgu
Kısa sürelidir.	Uzun sürelidir.
Somuttur.	Soyuttur.
Yer ve zaman nettir.	Yer ve zaman net değildir.
Tekrarlanmaz.	Tekrarlanabilir.
Özgündür.	Geneldir.
Başlangıç ve bitiş tarihi kesindir.	Başlangıç tarihi belli bitiş tarihi belli değildir.

0DD80806

1. **Tanım** Tarih, geçmişteki insanların yaşayışlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarını yer ve zaman belirterek, sebep - sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayalı olarak objektif inceleyen bilim dalıdır.
- Durum** MÖ XIII. yüzyılın sonlarından itibaren Doğu Avrupa'da yaşayan kavimlerin kıtlık nedeniyle geçim imkânlarını kaybetmeleri Ege Göçlerini başlatmıştır. Söz konusu kavimlerden İliryalılar İtalya'ya, Dorlar ise Balkanlar üzerinden Yunanistan'a girmişlerdir. Dağlık arazilerin geniş yer tuttuğu, tarım ve su kaynaklarının kıt olduğu Yunanistan'da bulunan kavimler Dorların baskısından kurtulmak amacıyla bolluk memleketleri olarak adlandırılan Anadolu, Kıbrıs, Suriye ve Mısır'a doğru ilerlemişlerdir.

Yukarıda verilen durumda tarihin tanımında yer alan öğelerden hangisine değilmiştir?

- A) Neden - sonuç B) Yer C) Belgeler
D) Zaman E) İnsan ilişkileri

2. **Tarih Biliminin Genel Özellikleri**

İnsanların faaliyetlerini inceler.	Doğa olaylarının nedenleri araştırır.
Yer ve zaman belirtir.	Kanun, formül ve yasaları yoktur.
Deney ve gözlem yöntemlerinden yararlanır.	Olaylar arasındaki neden - sonuç ilişkisine dikkat eder.

Tarih biliminin genel özellikleri ile ilgili hazırlanan tabloda doğru ifadeler maviye boyanırsa aşağıdaki şekillerden hangisi ortaya çıkar?

- A)
- B)
- C)
- D)
- E)

3.

I. Yer - zaman
II. Neden - sonuç
III. Belgelere dayanma
IV. Geçmiş

MÖ 550'de Med Devleti'ni yıkan Persler İran'a hâkim olduktan kısa bir süre sonra Mısır, Anadolu, Trakya ve Makedonya ile Ege Denizi'ndeki bazı adaları ele geçirmişlerdir. Ülkelerini satraplık adı verilen eyaletlere bölerek yöneten ve tarihin ilk düzenli posta teşkilatını kuran Persler farklı kavimleri bir arada tutarak bu kavimlerin barış içinde yaşamalarını sağlamışlardır.

Tarih dersinde Sıtkı Bey öğrencilerine dağıtmış olduğu kavram kartları ile yukarıdaki metinde bahsedilen gelişmeler arasında ilişki kurmalarını istemiştir.

Buna göre aşağıdaki kavram kartlarından hangilerini kullanan bir öğrencinin konuyu yeterli düzeyde kavradığı kabul edilebilir?

- A) I. + III. B) I. + IV.
C) II. + III. D) I. + II. + IV.
E) II. + III. + IV.

4. Okan, "Tarih insanın her türlü düşüncesini, bu düşüncelerin eseri olan faaliyetlerini ve bunların sonucunda ortaya çıkan değişimleri inceler." demiştir.

Özge ise;

- I. göç,
II. uluslararası ticaret,
III. gezegenlerin hareketi

konularının tarihin inceleme alanları içerisinde yer aldığını belirtmiştir.

Özge yukarıdakilerden hangilerini söyleseydi Okan'a doğru bilgi vermiş olurdu?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

TEST 2

1. SEANS: TARİH BİLİMİNİN KONUSU VE KAPSAMI

1. (I) Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'e hâkim olduğu dönemde gerçekleşen Coğrafi Keşifler; Avrupa, Asya ve Afrika'da hayatın her alanında etkili olmuştur. (II) Keşifler sonucunda yeni ticaret yollarının bulunması stratejik dengeleri değiştirmiştir. (III) Coğrafi Keşiflerle sömürgeciliği küresel boyuta taşıyan Avrupalılar Türklere bağlı olmaksızın ticaret yapabilme imkânlarına kavuşmuştur. (IV) Avrupalılar artık ihtiyaç duydukları pek çok ürünü hiçbir vergi ödemedi yeni keşfedilen topraklardan temin etmiştir. (V) Keşfedilen yerlerden Avrupa'ya taşınan altın ve gümüşle ortaya çıkan sermaye birikimi Sanayi Devrimi'ne giden süreci başlatmıştır.
- "Olgu" ve "Olay" kavramları birlikte düşünüldüğünde yukarıdaki metinde numaralandırılmış cümlelerden hangisi "olgu" kavramına örnek gösterilebilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Aşağıdaki diyagramda tarih biliminin inceleme alanına giren konular verilmiştir:

Buna göre diyagramda kaç numaralı alanda yanlışlık yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Tarih Öğretmeni Yasemin Hanım öğrencilerine bugünkü dersinin konusunun "tarihî olay" olduğunu söylemiştir.
- Buna göre Yasemin Hanım'ın dersinde aşağıdaki örneklerden hangisini söylemesi beklenemez?

A) İstanbul'un fethi B) Sanayileşme
C) Fransız İhtilali D) Amasya Genelgesi
E) Buharlı makinenin icadı

4. Aşağıdaki diyagramda tarihin tanımında yer alan temel kavramlar verilmiştir.

Buna göre diyagramın doğru olarak tamamlanabilmesi için numaralandırılmış alanlara sırasıyla aşağıdakilerden hangileri yazılmalıdır?

A) Geçmiş - Belgeler B) Analiz - Öznellik
C) Öznellik - Geçmiş D) Belgeler - Analiz
E) Analiz - Geçmiş

5. Depremler, volkanik patlamalar, su baskınları ve kuraklıklar nedenleri itibarıyla tarihin inceleme alanı içerisinde yer almazken bu doğa olayları sonucunda meydana gelen siyasi, sosyal, askerî ve ekonomik gelişmeler tarihin konusu içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu durum;

- I. tarihin konusunun insan olması,
II. doğa olaylarının toplumların yaşayışlarını etkilemesi,
III. doğa olaylarının bilimsel verilerle izah edilememesi
- gerekçelerinden hangileri ile açıklanabilir?**

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

TEST 4

1. SEANS: TARİH BİLİMİNİN KONUSU VE KAPSAMI

1.

1

2

3

4

5

Yukarıdaki görsellerden hangisi tarih biliminin incelediği konular arasında yer almaz?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

2.

Mısır ile Hitit devletlerinin birbirlerine denk duruma gelmesi ve iktisadi menfaatlerinin Kuzey Suriye üzerinde çakışması üzerine MÖ 1274 yılında Kadeş şehri yakınlarında gerçekleşen savaş sonunda imzalanan Kadeş Antlaşması tarihte bilinen ilk yazılı antlaşmadır.

Yukarıdaki parçada tarih biliminin;

- I. zaman belirtme,
II. neden - sonuç ilişkisi kurma,
III. belgeye dayanma,
IV. yer gösterme

özelliklerinin hangilerinden bahsedilmiştir?

- A) I ve II B) I, II ve III C) I, II ve IV
D) II, III ve IV E) I, II, III ve IV

3.

Yukarıdaki şemada geçen ifadelerden kaç tanesi tarihî olguya örnek gösterilebilir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

4.

Aşağıdaki tabloda tarih biliminin inceleme alanına giren ve girmeyen konular verilmiştir.

Tarihin İnceleme Alanına Giren Konular	Tarihin İnceleme Alanına Girmeyen Konular
?	İklim değişiklikleri
?	Gezegenlerin hareketleri
?	Doğal olaylarının nedenleri

Buna göre "?" işareti ile gösterilen yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Siyasi olaylar B) Ekonomik faaliyetler
C) Dinlerin yayılması D) Kültürel etkileşim
E) Ay'ın döngüsü

5.

Ben Hitit kralı Mutavalli, Mısır kralıyla ve diğer tüm Amurru halkıyla savaş yaptım. Bu savaşta dünyanın en büyük zaferini kazanarak Mısır kralını yendim ve ordularıyla Amurru halkını bozguna uğratarak topraklarını hakimiyetin altına aldım.

Yukarıdaki açıklamanın tarihin tanımında yer alan;

- I. objektiflik,
II. neden - sonuç,
III. yer

özelliklerinden hangileri ile çeliştiği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

BİLGİ

3 - Neden Tarih Öğreniyoruz?

- Tarih, her şeyden önce insanın kendisini tanıyıp bilmesine yardımcı olur. Tarih, insana bir yandan kim olduğunu öğretirken diğer yandan kim olmadığını da göstererek onu öteki insanlardan ayırarak kendi özgün kimliğini oluşturmada insana yardımcı olur.
- Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretirken kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar.
- Tarih, insanın algılama, araştırma, anlama, yorumlama, muhakeme yapma, gerçekçi ve akılcı planlama yapabilme, sorgulama, eleştirel düşünme yeteneği gibi becerilerini geliştirir.
- Toplumların ortak hafızası olan tarih, insanlardaki vatan ve millet sevgisini pekiştirerek millî kimliğin güçlenmesinde önemli rol oynar.
- Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin oluşmasında önemli rol oynar.
- Tarih sayesinde içinde yaşadığı toplumun geçmişini okuyup öğrenen bir insan, edindiği bilgiler sayesinde toplumun ortak kültürel değerlerini daha yakından tanıyıp anlar. Bu değerleri benimseyip, onları yaşatma ve gelecek nesillere aktarma çabası içine girerek toplumsallaşma sürecine katılır.
- Tarih bilimi geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguları kronolojik bir süreçte ele aldığı için olay ve olgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerini ortaya koyar. Böylece bireylerde çok yönlü düşünme yeteneği gelişir ve bireyler tarihî süreçte meydana gelen değişimleri ve süreklilikleri algılar.
- Tarihsel empati ile insanların geçmişi anlama becerisi gelişir.
- Ortaya çıkan sorunlara karşı çözüm yollarının bulunmasını kolaylaştırır.
- Tarih, bugünün anlaşılmasını ve yarına yön verilmesini sağlar.
- Toplumun, birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlayan tarih, toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.
- Tarih sayesinde toplumsal devamlılık ve birliktelik gerçekleşir.

Tarihî Olaylara Bakış Açısı

Tarihî olaylar ele alınırken tarihî bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir. Uzun yıllar önce yaşanmış bir olayın bugünün bakış açısı ve değer yargıları ile ele alınması doğru değildir. Tarihçi; geçmişe ait bir bilgiyi, gerçeği anlamak için kullanır. Belgeler, yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır. Bu nedenle o ruha göre bir açıklama ve yorum yapılması gerekmektedir.

Tarihin Dönemlendirilmesi

İnsanlar geçmişi bir düzene sokmak için asır, çağ ve devir gibi terimlere başvurmuştur. Yazının icadıyla birlikte tarih; çağ ve yüzyıl gibi dönemlere ayrılarak olayların araştırılması, anlaşılması, öğrenilmesi ve öğretilmesinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Kültür, değer ve dinî inanç sistemlerinde yaşanan farklılıklardan dolayı toplumlar geçmişin dönemlendirilmesinde kendileri için önemli olayları temel almışlardır.

Zaman Nedir?

Eski Çin, Hint, Mısır, Mezopotamya ve özellikle de Yunan medeniyetlerinde zaman, her yıl başlayıp biten mevsimlerle kendini sürekli yenileyen bir varlık olarak algılanmıştır. Bu anlayışta zamanın biten her yıl ile tükendiği, onu takip eden yıl ile de yeniden başladığı düşünülmüştür. Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışıyla birlikte zaman, başı ve sonu belli olan, her geçen saniye tükenen, sınırlı bir varlık olarak kabul edilmiştir. Buna göre her olay benzersiz ve biricik olup kesinlikle tekrar etmemekte ve düz bir çizgi üzerinde birbirini izlemektedir.

Zamanın Taksimi: Takvimler

Takvim; zamanı yıl, ay ve gün gibi kavramlara ayıran çizelgelere verilen isimdir. Takvimler insanın geçmiş ve gelecek zamanı kavrayarak hayatı düzenleyebilme ihtiyacının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sümerler, Mısırlılar, Yunanlar, İbraniler, Romalılar, Mayalar, Çinliler, Hintler, Türkler ve Araplar gibi çeşitli millet ve topluluklar değişik takvimler meydana getirmiştir. Takvimler genel olarak ay yılı ve güneş yılı esasına dayanılarak oluşturulmuştur.

Ay Yılı

Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüşü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür. Ay yılı esaslı ilk takvimi Sümerler yapmıştır.

Güneş Yılı

Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dönüşünü esas alır. Bu süre 365 gün 6 saattir. Güneş yılı esasına göre ilk takvimi Mısırlılar yapmıştır.

UYARI

Takvimlerin oluşturulması, toplumların astronomi ve matematik alanlarında gelişme gösterdiklerine kanıt olarak gösterilebilir.

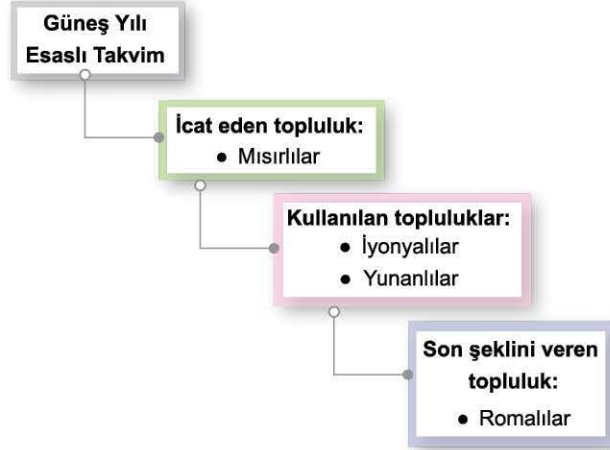
Toplumlara Göre Takvim Başlangıçları

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. Örneğin İbraniler MÖ 3761'deki Yaradılış (Tekvin) yılını, Yunanlılar ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı, Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğumu olan sıfırı, Müslümanlar MS 622'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini takvimlerine başlangıç olarak esas almışlardır.

0A8207ED

1.

Bu bilgiye göre,

- I. Doğu ve batı kültürleri arasında etkileşim yaşanmıştır.
- II. Takvimin oluşmasına ve gelişmesine farklı topluluklar katkı sağlamıştır.
- III. Romalılar bilimsel alanda Mısır ve Yunanlılardan daha ileri bir seviyeye ulaşmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2.

Edward Hallet Carr, "Modern devletler bugün siyasi ve ekonomik hâkimiyetlerini güçlendirebilmek için tarihi bir araç olarak kullanırlar. Bir yandan kendi tarihlerini oluşturarak vatandaşlarına ulusal kimlik ve vatandaşlık bilinci verirken diğer yandan rakiplerinin ve hâkimiyet alanlarına dâhil etmek istedikleri milletlerin tarihlerini öğrenerek onlara karşı politikalar geliştirirler." demiştir.

Edward Hallet Carr'ın ifadesinden hareketle tarih öğrenmenin aşağıdaki alanların hangisinde devletlere yarar sağladığı savunulabilir?

- A) Millî bilinç oluşturma
B) Seküler dış politikalarından vazgeçme
C) Dinsel birlikteliği koruma
D) Sınıfsız toplum yapısı oluşturma
E) Yayılımcı siyaseti meşrulaştırma

3 - 4. soruyu aşağıdaki görsel ve metne göre cevaplayınız.

İnsanlığın ortaya çıkışıyla birlikte insanın karşılaştığı temel sorunlardan biri, zamanı anlamlandırmak olmuştur. Asır, çağ, devir gibi terimlerle geçmişini bir düzene sokmak isteyen insanlar bu yöntemle hem yaşamını daha anlamlı hâle getirmeye çalışmış hem de tarihî olayları somutlaştırmıştır.

3. Buna göre,

- I. İnsanlar tarihin en eski devirlerinden itibaren zamanı görünürlü hâle getirmeye çalışmıştır.
- II. İnsanlar zamanı anlamlandırarak hayatlarına bir düzen vermek istemiştir.
- III. Topluluklar kendileri için önemli saydıkları olayları takvimlerine başlangıç yılı yapmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

4. Yukarıdaki görselde yer alan tarih aralıklarından hangisini anlamlandırmak diğerlerine göre daha zordur?

- A) 1919 - 2017 B) 1176 - 1453
C) MS 375 - MS 571 D) MÖ 209 - MS 622
E) MÖ 776 - MÖ 3200

5. Yazının icadıyla birlikte tarihin çağ ve yüzyıl gibi dönemlere ayrılmasında aşağıdakilerden hangisinin kolaylaştırılmasının amaçlandığı savunulamaz?

- A) Araştırma B) Anlaşılma C) Ezberleme
D) Öğrenme E) Öğretme

BİLGİ

4 -Türklerin Tarih Boyunca Kullandıkları Takvimler

Türklerin Kullandığı Takvimler		
Takvimin Adı	Esas Aldığı Yıl Sistemi	Özellikler
12 Hayvanlı Türk Takvimi	Güneş	- Bir yıl 365 gün, 5 saat olarak kabul edilmiştir. 12 yılda 1 devir yapar. Türklerin kullandığı en eski takvimdir. - Yıllar sayı ile değil, hayvan adlarıyla gösterilir. - Aylar sayılarda belirtilmiştir. - Bu takvim Türklerden başka Çinliler ve Tibetliler tarafından da kullanılmıştır. Uyarı: 12 Hayvanlı Takvim, Türklerin astronomiyle uğraştıklarını göstermektedir.
Hicri Takvim	Ay	- Bir yıl 354 gündür. - Kamerî (ay) takvim olarak da bilinir. Türklerin kullandığı tek ay yılı esaslı takvimdir. - Hiz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini (622) başlangıç yılı olarak esas almıştır. - Hiz. Ömer Dönemi'nde oluşturulmuştur. - Ülkemizde 1 Ocak 1926'ya kadar yürürlükte olan bu takvim, günümüzde sadece dinî ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.
Celâli Takvim	Güneş	- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. - Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından mali işlerde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. - Takvimin başlangıç tarihi olarak 1079 yılı kabul edilmiştir. Takvimi hazırlayan komisyonun başkanı Ömer Hayyam'dır. - Babür Devleti tarafından da kullanılmıştır.
Rumi Takvim	Güneş	- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. - Takvimin başlangıç tarihi olarak hicret kabul edilmiştir. - Gündelik hayatta hicri takvim kullanılırken 1839 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nde mali işlerde (vergi, maaş vb.) aksama olmaması için kullanılmıştır.
Miladi Takvim	Güneş	- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. - Gregoryen takvimi olarak da bilinir. - Başlangıç olarak 1 Ocak tarihi kabul edilmiştir. - Miladi takvimin ilk şekli Mısırlılara aittir. - Romalılar ve Papa XIII. Gregorius tarafından geliştirilmiştir. - Hiz. İsa'nın doğumu takvim başlangıcı olarak kabul edildiğinden bu takvime miladi takvim adı verilmiştir. - Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

UYARI

12 hayvanlı, Celâli ve Rumi takvimler Türkler tarafından oluşturulan milli takvimlerdir. Türklerin tarihleri boyunca farklı takvimler kullanmalarında yerleşik hayata geçilmesi, kültürel etkileşim, inanç sistemlerinde yaşanan değişim ve ekonomik yapıyı koruma düşüncesi etkili olmuştur.

Tarihin Dönemlendirilmesi: Yüzyıl, Çağ

Tarihçiler, binlerce yıllık geçmişin incelenmesini ve öğretimini kolaylaştırmak amacıyla zamanı yüzyıl veya asır adı verilen yüzer yıllık dilimlere ayırmışlardır. Yüzyılların sınıflandırılmasında milat kavramı dikkate alınır. Hiz. İsa'nın doğumundan önceki yıllara MÖ (milattan önce), sonrasına da MS (milattan sonra) denir. Yüzyıl kavramı teorik olarak sonu çift sıfır ile biten bir yılda başlar ve "yüzyıllık dönem" anlamında kullanılır. Bu kavram, XVI. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

UYARI

MÖ veya MS'da verilen aynı zaman dilimindeki iki sayı arasındaki farkı bulmak için çıkarma, MÖ ve MS verilen sayılar arasındaki farkı bulmak için toplama işlemi yapılır.

Yüzyıl Hesaplama

Herhangi bir yılın kaçınıcı yüzyıla ait olduğu basit bir yöntemle hesaplanabilir. Bir tarih 3, 5, 8 gibi tek veya 18, 56, 92 gibi çift basamaklı ise I. yüzyıla aittir. Üç ve dört basamaklı bir tarihin ait olduğu yüzyılı bulmak için ise bu tarihin son iki rakamı silinerek kalan sayıya 1 eklenir.

Örnek:

552: 5 + 1 = 6. Yüzyıl

1453: 14 + 1 = 15. Yüzyıl

TEST 2

4. SEANS: TÜRKLERİN TARİH BOYUNCA KULLANDIKLARI TAKVİMLER

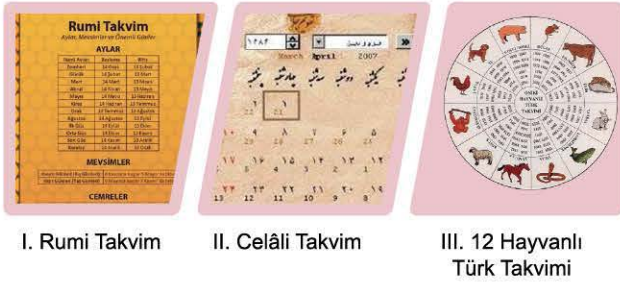
1. "Tarih ve Zaman" ünitesinin sonunda Ayla Hanım'ın uyguladığı yüzyıl hesaplama ve okuma etkinliğinde Taner şu yanıtları vermiştir:

	Tarih	Yüzyıl okunuşu
I.	MÖ 1789	18. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreği
II.	2021	21. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreği
III.	MÖ 740	8. yüzyılın ikinci yarısının üçüncü çeyreği
IV.	1176	12. yüzyılın ikinci yarısının dördüncü çeyreği
V.	MÖ 105	2. yüzyılın ikinci yarısının dördüncü çeyreği

Buna göre Taner kaç numaralı alanda yanlışlık yapmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2.

I. Rumi Takvim

II. Celâli Takvim

III. 12 Hayvanlı Türk Takvimi

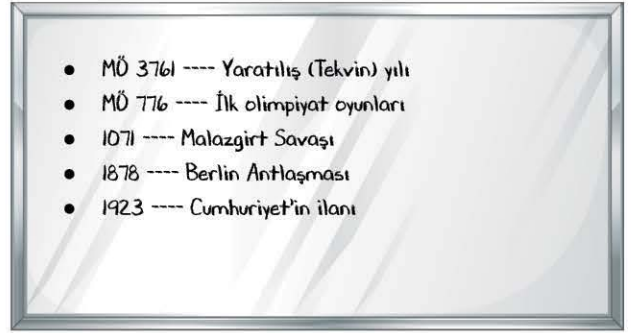
IV. Miladi Takvim

V. Hicri Takvim

Türklerin tarihleri boyunca kullandıkları takvimler kullanış sırasına göre yazılmak istenirse kaç numaralı alan dördüncü sıraya getirilmelidir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3.

- MÖ 3761 ---- Yaratılış (Tekvin) yılı
- MÖ 776 ---- İlk olimpiyat oyunları
- 1071 ---- Malazgirt Savaşı
- 1878 ---- Berlin Antlaşması
- 1923 ---- Cumhuriyet'in ilanı

Sınıf tahtasına yukarıdaki bilgileri yansıtan Tunahan Bey, öğrencilerinden değerlendirmelerde bulunmalarını istemiştir. Öğrencilerin yapmış oldukları değerlendirmeler şu şekildedir:

Burcu : Yaratılış yılı günümüze en uzak olan tarihtir.

Meryem : Berlin Antlaşması, 19. yüzyılın ikinci yarısının dördüncü çeyreğinde imzalanmıştır.

Nil : Cumhuriyet'in ilanı günümüze en yakın olan yıldır.

Ceylan : İlk olimpiyat oyunları ile Malazgirt Savaşı arasında 218 yıllık bir zaman farkı bulunmaktadır.

Buna göre;

- Ceylan dışında tüm öğrencilerin yapmış olduğu değerlendirme doğrudur.
- Burcu, "MÖ'ki tarihler miladi takvimin başlangıcından geriye doğru gidildikçe sayısal değeri artar." ilkesine uygun bir açıklamada bulunmuştur.
- Nil, MS'ki en büyük sayıyla ilgili bilgi vermiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

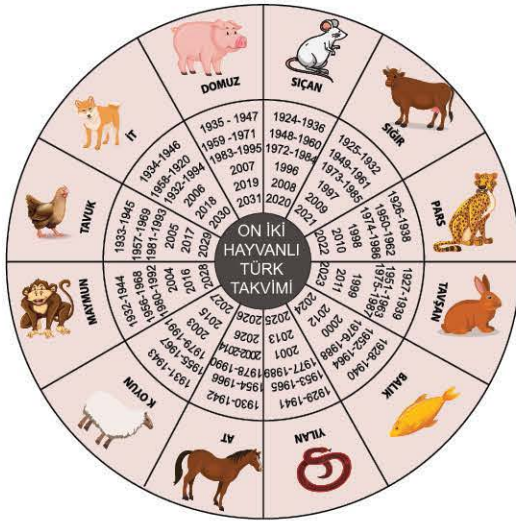
4. Burhan Bey'in, "On İki Hayvanlı takvimde yıllara hayvan adlarının verilmesi Türklerin hangi özelliği ile doğrudan ilgilidir?" sorusuna aşağıdaki öğrencilerden hangisinin vermiş olduğu yanıt doğrudur?

- A) Sinan: İnanç sistemi
B) Esra: Toplumsal yapı
C) Oğulcan: Yazılı kültür
D) Ülkü: Yaşam tarzı
E) Yavuz: Yönetim şekli

0AE60782

1.

On iki hayvanlı Türk takvimine ait görsel sınıf tahtasına yansıtan Elif Öğretmen öğrencilerinden bu takvimle ilgili değerlendirmelerde bulunmalarını istemiştir. Öğrencilerden bazıları şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Eymen : Yıl isimleri hayvan adlarıyla anılmıştır.

Çiğdem : Evcil ve yabani hayvanların isimleri bir arada kullanılmıştır.

Tuna : Ay yılı esasına göre düzenlenmiştir.

Funda : İslamiyet'in kabulünden sonra kullanılmaya başlanmıştır.

Buna göre öğrencilerden hangileri Elif Öğretmen'in sorusuna doğru yanıt vermiştir?

- A) Eymen - Çiğdem B) Tuna - Funda
C) Funda - Eymen D) Çiğdem - Tuna
E) Eymen - Tuna

2. Sıtkı Bey'in, "Türklerin tarihleri boyunca farklı takvimleri kullanmasında etkili olan unsurlar nelerdir?" sorusuna aşağıdaki öğrencilerden hangisinin vermiş olduğu yanıt yanlıştır?

- A) **Ayten**: Kültürel etkileşim
B) **Hamza**: İnanç sisteminde yaşanan değişim
C) **Kübra**: Ekonomik faaliyetler
D) **Yunus**: Dış baskılar
E) **Ünzile**: Batı kültürüne uyum sağlama

3.

Yılan Yılı

Bu yılda doğanlar dik kafalı, merhametsiz ve soğuk olmalarıyla bilinirler. Bazı kötü sayılan işleri yapmayı severler. Hatta suç sayılan işleri yapmaktan zevk alırlar. Zorluklardan kolayca kurtulurlar. Bu yılda doğan erkekler bahtlıdır. Ancak kadınlar zorluklarla dolu bir hayat yaşarlar.

Pars Yılı

Bu yıl doğanlarda sıcakkanlılık, çekinmeme, güç, gayret gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Askerlik tabiatına uygun kişilerdir. Sertlikleri ve hükmedici tavırlarıyla bilinirler. Bazıları kavgacıdır. Bu yıl doğan kadınlar erkeklerin isteklerini genellikle inatlaşarak veya nazlanarak yaparlar. Hatta çoğu zaman yerine getirmezler. Yaptıklarını çevreden saklamaya gerek görmezler.

Buna göre İslamiyet öncesi Türklerin takvim ve zaman anlayışları ile ilgili;

- kalıplaşmış yargıların bulunduğu,
 - karakterlerin zaman tarafından şekillendirildiğine inanıldığı,
 - eşitlikçi toplum yapısının oluşmasını engellediği
- yorumlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

4.

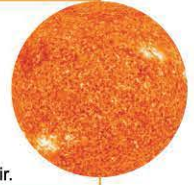

Hicri Takvim

- Bir yıl 354 gündür.
- Başlangıç Hz. Muhammed'in hicretidir.
- Dinî günler bu takvime göre belirlenir.
- Ay yılına göre düzenlenmiştir.
- Hic. Ömer Dönemi'nde oluşturulmuştur.

Miladi Takvim

- Bir yıl 365 gündür.
- Başlangıcı 1 Ocak'tır.
- 1 Ocak 1926'da itibaren Türkiye'de kullanılmaya başlanmıştır.
- Güneş yılına göre düzenlenmiştir.
- Romalılar tarafından son şekli verilmiştir.

Hicri ve miladi takvimlere ait bilgileri sınıf tahtasına yansıtan Meltem Hanım öğrencilerine bu iki takvim arasındaki farklılıkların neler olduğunu sormuştur.

Buna göre aşağıdaki öğrencilerden hangisinin vermiş olduğu yanıt yanlıştır?

- A) **Oğuz**: Yıl esası
B) **Lale**: Gün sayısı
C) **Özkan**: Astronomi ile oluşma
D) **Pelin**: Başlangıç tarihi
E) **Ensar**: Oluşturulduğu dönem

1. Cemile, "Tarih araştırmalarında bilgi veren her türlü bulgu, belge ve malzemeye kaynak denilmiştir. Kaynaklar elde edilen bilginin değerine göre birinci ve ikinci el olmak üzere ikiye ayrılmıştır." demiştir.

Emine ise;

I. akademik makale,

II. kadı sicili,

III. taş balta

bulgularının birinci el kaynaklar içerisinde yer aldığını söylemiştir.

Emine yukarıdakilerden hangilerini söyleseydi Cemile'ye doğru bilgi vermiş olurdu?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2.

Tabiki, bu düşünceden dolayı tarihçiler geçmişte yaşanmış olan olaylarla ilgili sürekli araştırmalar yapmaktadır. Araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bulgu ve belgeler bazen tarihi bilgilerin değişmesine neden olmuştur.

Öğretmenin aşağıdaki sorulardan hangisini yanıtlamak için bu ifadeleri kullanması beklenebilir?

- A) Tarihte mutlak değerler ve doğrular yok mudur?
B) Tarihçiler nesnel olmak zorunda mıdır?
C) Sözlü belgeler araştırmalar için vazgeçilmez midir?
D) Araştırmalarda yardımcı bilim dallarından yararlanılmalı mıdır?
E) Tarihî olaylar yaşandığı dönemin koşullarına göre mi incelenmelidir?

3. I. Yunan Uygarlığı'nda uygulanan kölelik sisteminden dolayı bu uygarlığı barbar olarak nitelendirmek
II. Kardeş katli uygulamasını devrin koşullarına göre değerlendirmek
III. Malazgirt Savaşı'nın nedenleri ve sonuçlarını çok yönlü olarak araştırmak

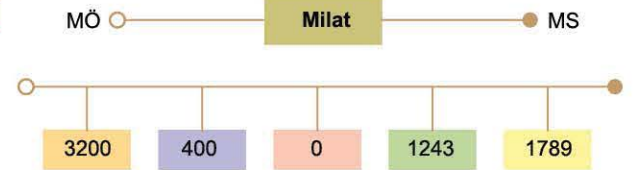
Yukarıdakilerden hangilerinin "Tarihî olaylar meydana geldiği dönemin şartlarına göre değerlendirilmelidir." yargısı ile çeliştiği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

4. Sıtkı Öğretmen, "O gün İstanbul'un fethinin 50. yılıydı." demiştir. **Sıtkı Öğretmen'in "O gün" şeklinde tarif ettiği zaman dilimi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?**

- A) XV. yüzyılın ikinci yarısının üçüncü çeyreği
B) XIV. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreği
C) XVI. yüzyılın ilk yarısının birinci çeyreği
D) XV. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreği
E) XVI. yüzyılın ikinci yarısının dördüncü çeyreği

5.

Yukarıdaki tarih şeridi incelendiğinde,

- I. MÖ 400 tarihi 1243 tarihinden daha eski bir zaman dilimini göstermiştir.
II. MÖ 3200 ile 1789 yılları arasında 4989 yıllık bir zaman farkı oluşmuştur.
III. 1789 yılı günümüze en yakın zaman dilimidir.
IV. Tabloda verilen rakamlardan hepsi İlk Çağ'a aittir.
V. 1243 ile 1789 yılları arasında 546 yıllık süreç geçmiştir.
İfadelerinden hangisinin yanlış olduğu söylenebilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

UYGULAMA TESTİ 5

1. ÜNİTE: TARİH VE ZAMAN

1.

Türk çocuğu, ecdadını tanıdıkça, daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır...!

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Tarih Öğretmeni Ergün Bey, "Mustafa Kemal Atatürk bu sözü ile tarih bilimin hangi özelliğine vurgu yapmıştır?" sorusunu yöneltmiştir.

Buna göre öğrencilerin aşağıdaki yanıtlardan hangisini vermesi beklenebilir?

- A) Ulusal kimliği güçlendirme
- B) Empati yeteneğini geliştirme
- C) Geçmişten ders alma
- D) Geleceğe yön verme
- E) Sorgulama ve eleştirel bakış açısı kazanma

2.

Miladi Takvimde Kullanılan Ay Adlarının Kökenleri

Ay Adı	Kökeni	Kullanan Topluluklar
Şubat	Akad dilinde Şubatu	Mısırlılar
Eylül	Akad dilinde Elulu	Fenikeliler
Nisan	Sümer dilinde Nisanu	İyonyalılar
Temmuz	Sümer dilinde Dumuzi	Yunanlılar
Mart	Latince de Maritus	Romalılar

Bu bilgiye göre,

- I. Takvimlerin oluşmasına farklı uygarlıklar katkı sağlamıştır.
- II. Doğu ve batı medeniyetleri arasında kültürel etkileşim yaşanmıştır.
- III. Zamanın belirlenmesinde Müslümanlar Hristiyanlardan daha ileri bir seviyeye ulaşmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

3.

Millî Mücadele Dönemi'nde kazanılan zaferin ardından tabur komutanı, Mustafa Kemal'e "Bu tepe savunma için çok iyi bir tepe olmasına rağmen neden boşalttınız?" diye sormuştur. Mustafa Kemal Atatürk, "Bu tepe Sezar ordularını, İskender ordularını ve nihayet Yıldırım Bayezit ordularını aldatmış ve burayı hâkim zanneden nice kumandanlar, karşılarındaki kuvvete değil bu mevsimde güneşle başlayan fırtınaya mağlup olmuşlardır. Düşmanın da topçusunu bu tepenin aldatacağı muhakkaktı. Tarih boyunca birçok kuvvetlere mezar olan bu yeri Türk ordusuna da mezar yapmaktığım için hiç tarih bilmeyen, basit bir çetebashi olmaklığım lazımdı. Tarih yalan söylemez. Hadiseleri bir masal olarak değil, aynı hataları tekrarlamamak için okumak lazım geldiğini, bugünkü savaş göstermiştir." demiştir. Millî Mücadele Dönemi'nde yaşanan diyalogu sınıf tahtasına yansıtan Emrah Bey, öğrencilerine "Mustafa Kemal yukarıdaki sözünde tarih öğrenmenin hangi alandaki yararına vurgu yapmıştır?" sorusunu yöneltmiştir.

Aşağıdaki öğrencilerden hangisi Emrah Bey'in sorusuna doğru yanıt vermiştir?

- A) **Orhan:** Toplumsal birlikteliği sağlama
- B) **Barış:** Milli değerleri güçlendirme
- C) **Harun:** Geçmişten ders çıkarma
- D) **Yağız:** Geleceği şekillendirme
- E) **Zafer:** Eleştirel bakış açısı kazandırma

4.

Özge : Tarihî olaylar bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır. Bu nedenle tarihî olaylar arasında kesintisiz bir neden sonuç ilişkisi kurulmuştur.

Yudum : Bu duruma örnek verebilir misin?

Buna göre Özge'nin aşağıdaki örneklerden hangisini vermesi beklenemez?

- A) Yazının icadı ile kültürel gelişimin hızlanması
- B) Paranın kullanımı ile ticaretin kolaylaşması
- C) Matbaanın icadı ile basılı eser sayısının artması
- D) Tarımın başlamasıyla yerleşik yaşam tarzının benimsenmesi
- E) Takvimin icat edilmesiyle çok tanrılı dinsel inanç sisteminin sona ermesi

1-A

2-B

3-C

4-E

0BD90114

1. • Yeni bilgilerin bazen var olan bilgileri değiştirmesi
• Tarihî olayların aynı şartlarda birebir tekrar etmemesi
• Olaylar arasında neden - sonuç ilişkisinin kurulması

Bu durumların tarih bilimine aşağıdaki özelliklerden hangisini kazandırdığı savunulamaz?

- A) Tarih araştırmalarının kanunlara ve yasalara göre yapılmasını
B) Tarihte mutlak ve kesin bilgilerin oluşmamasını
C) Deney ve gözlem yönteminin kullanılmamasını
D) Tarihte sürekliliğin sağlanmasını
E) Tarih biliminin kendini yenileyen bir dinamizme sahip olmasını

2. "Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulması" konusunun işlendiği derste tarih öğretmeni sınıfa bir istiklal madalyasını meclis tutanağını, Atatürk'ün *Nutuk* adlı eserini, Sakarya Savaşı'nda şehit düşen askerin mektubunu ve milli mücadele döneminin anlatıldığı belgesel afişini getirmiştir.

Buna göre öğretmenin sınıfa getirdiği materyallerden hangisi ikinci el kaynağa örnek gösterilebilir?

- A) Nutuk
B) Askerin mektubu
C) İstiklal madalyası
D) Belgesel afişi
E) Meclis tutanakları

3. **Meltem Hanım:** Çağrı, şimdi aşırı sıcaklardan dolayı bunaldığımız bu Kurban bayramını ben çocukken ocak ayının soğuk olduğu bir dönemde kutlamıştık.

Çağrı: Bu durumun nedeni nedir?

Buna göre Meltem Hanım'ın aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenebilir?

- A) Bayramların tespiti resmi kurumlara bırakılmıştır.
B) Turizmi canlandırmak için bayramlar tatil aylarına çekilmiştir.
C) Dinî bayramlar hicri takvime göre belirlenmiştir.
D) Gereksinimlere göre bayramların tarihleri değişmiştir.
E) Mezhepsel farklılıklar farklı tarihleri ortaya çıkarmıştır.

4. Marc Bloch, "Baba tarih ne işe yarar, bana açıkla. Birkaç yıl önce yakından bağlı olduğum küçük bir erkek çocuk bir tarihçi babayı böyle sorgulamaktadır." demiştir.

Buna göre babanın bu soruya aşağıdaki yanıtlardan hangisini vermesi beklenebilir?

- A) Ben merkezli yaşam tarzının benimsenmesi
B) Kişilerin içinde yaşadığı topluma aidiyet duygusuyla bağlanması
C) Gelecek kaygılarının giderilmesi
D) Geçmişin bilgi yığını ile dolu olduğunun anlaşılması
E) Evrenin oluşumunun mistik hikâyelere göre incelenmesi

5. 9/B sınıfı öğrencilerinden Mekiye, "Türklerin Kullandığı Takvimler" konusunun sunumunda arkadaşlarına şu bilgileri vermiştir:

- **12 Hayvanlı Türk Takvimi:** Türklerin İslamiyet'ten önce kullandığı takvimdir.
- **Hicri Takvim:** Türklerin en uzun süre kullandığı takvimdir.
- **Celâli Takvim:** Büyük Selçuklular Dönemi'nde oluşturulan takvimdir.
- **Rumi Takvim:** Osmanlı Devleti'nde mali işleri düzenlemek amacıyla oluşturulan ay yılı esaslı takvimdir.
- **Miladi Takvim:** 1 Ocak 1926'dan itibaren ülkemizde kullanılan takvimdir.

Buna göre Mekiye hangi takvim ile ilgili verdiği bilgide yanlışlık yapmıştır?

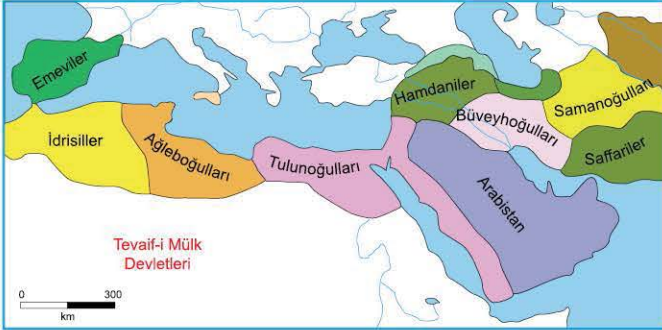
- A) Celâli
B) 12 hayvanlı
C) Miladi
D) Hicri
E) Rumi

BİLGİ

33.1 - Abbasi Devleti - 2

Tevaif-i Mülûk

- Abbasi Devleti'nde Emir'ül Umera adı verilen yöneticilerin kendi bölgelerinde bağımsızlıklarını ilan etmeleri ile ortaya çıkan feodal devletlere Tevaif-i Mülûk adı verilmiştir. Mısır'da; Tolunoğulları, İhşitler, Fatimiler İran'da; Tahiriler, Saffariler, Büveyhoğulları Horasan'da; Samanoğulları ve Kuzey Afrika'da; Ağıleboğulları ile İdrisîler bu devletlerdendir.
- **Emirü'l - ümeralık:** Halifelerin siyasi otoritelerinin zayıflaması üzerine devlet erkânı arasında ortaya çıkan iktidar mücadelesine son vermek maksadıyla oluşturulan kuruma Emirü'l - ümeralık adı verilmiştir.
- **Beytül Hikme:** Abbasi Devleti'nde ilk zamanlarda kütüphane olarak oluşturulan kurum daha sonra felsefe, matematik, geometri, astronomi, kelam, hadis, fıkıh ve şiir derslerinin verildiği rasathane ile tercüme faaliyetlerinin yapıldığı akademiye dönüşmüştür.
- **Divanlar:** Abbasi devlet teşkilatı içinde geniş yetkileri bulunan vezirlik makamı İran devlet geleneğinin etkisiyle oluşturulmuştur. Halife adına yürütme yetkisini kullanan vezir, devleti kendisine bağlı olarak çalışan divanlar aracılığıyla yönetmiştir.

Önemli Divanlar:

- **Divan-ı tevkî:** Resmî yazışmaları yürütmüştür.
- **Divan-ı beytül-mal:** Maliye ile ilgili işlerle ilgilenmiştir.
- **Divanü'l-ceyş:** Askerlik işlerinden sorumludur.
- **Divan-ı Berid:** Gizli haber alma ve posta işlerini yürütmüştür.
- Abbasilerde ayrıca divan-ı mezalim denilen bir tür yüksek mahkeme kurulmuştur. Bu mahkemede kadılar ve diğer devlet görevlileri hakkındaki şikâyetler görüşülüp karara bağlanmıştır.
- **Toplum:** Abbasilerde, İslam toplumu genel olarak havas ve avam denilen iki tabakadan oluşmuştur. Halifenin yakınları, vezirler, emirler, kadılar, âlim ve kâtipler havas tabakasını esnaf ve sanatkarlar, çiftçiler, askerler, köleler ile diğer gruplar da avam tabakasını oluşturmuştur. Sosyal sınıflardan biri de zimmi denilen Yahudi ve Hristiyanlardan oluşan gayrimüslimlerdir.

33.1 - Mısır'da Kurulan Türk Devletleri

- **Tolunoğulları (868 - 905):** Tolunoğlu Ahmet tarafından kurulmuştur. Mısır'da kurulan ilk Müslüman Türk devleti olan Tolunoğulları aynı zamanda Mısır'da hüküm süren ilk Tevaif-i Mülûk devletleridir. Mısır, Suriye, Lübnan, Filistin ve Bingazi'ye hükmetmişlerdir. Başkent Fustat'ta devlet binaları, camiler, maristan denilen hastahaneler, parklar, bahçeler ve köprüler inşa etmişlerdir. Bu dönemde inşa edilen Tulûniyye Cami Mısır'da Türk usulü ile yaptırılan ilk cami olup aynı zamanda minare geleneğini başlatan ilk mimarî eserdir. Abbasiler tarafından yıkılmışlardır.

UYARI

Tolunoğulları Devleti, İslâm dinini benimsedikten sonra Türklerin kurduğu ilk bağımsız devlettir.

- **İhşidiler (Akşitler) (935 - 969):** Muhammed b. Tuğç tarafından kurulmuştur. Hicaz'a hâkim olan ilk Türk devletidir. Mısır'da tarım üretimini artırmak amacıyla sulama kanalları ve bentler yapmışlardır. Camiler, hastahaneler, hanlar, bedestenler ve köşkler inşa ederek sosyal ve ekonomik hayatın canlanmasına katkıda bulunmuşlardır. İskenderiye, Tinis, Dimyat ve Ferma şehirlerinde kurdukları dokuma tezgâhlarıyla Mısır'da tekstil sanayisinin gelişmesini sağlamışlardır. Fatimiler tarafından yıkılmışlardır.
- **Eyyubiler (1174 - 1250):** Selahaddin Eyyubi tarafından kurulan devlet Orta Doğu, Yemen ve Kuzey Afrika'da hüküm sürmüştür. Selahaddin Eyyubi, 1187 yılında Hittin Savaşı'yla Kudüs'ü geri alıp Haçlı Krallığı'na son vermiştir. Ordularında kullandıkları arma sistemiyle Haçlı şövalyelerine örnek olmuşlardır. Memluklar tarafından yıkılmışlardır.

UYARI

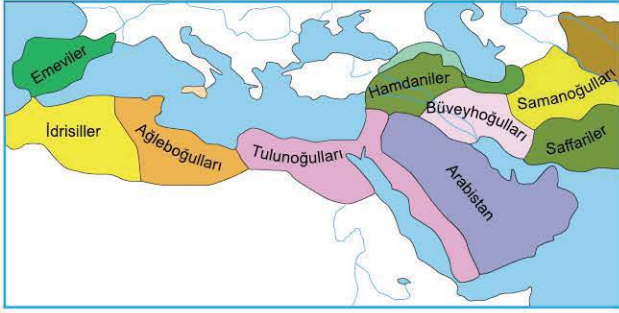
Selahaddin Eyyubi, Mekke ve Medine'nin hizmetkârı anlamına gelen "hadimü'l - haremeyn" unvanını kullanan ilk hükümdardır.

- **Memlûk Devleti (1250 - 1517):** Aybek tarafından kurulmuştur. Mısır'da kurulan son Türk devletidir. Ayn-ı Calut ve Elbistan savaşlarında Moğolları mağlup etmişlerdir. Moğolları mağlup ederek durduran tek Türk devletidir. Haçlıların Kuzey Afrika'dan atılmasında önemli rol oynamışlardır. Memlûklular kendilerinden önceki Türk devletlerinin yönetim özelliklerini devam ettirmekle birlikte bir hanedanlık tarafından yönetilmemişlerdir. Taht değişikliklerinde ölen hükümdarın soyundan olanlar yerine çoğu zaman ordunun önde gelen komutanlarından birini sultan ilan etmişlerdir. Abbasi Devleti'nin yıkılmasından sonra halifeyi himaye etmişlerdir. Türkçenin resmî dil olduğu Memlûk topraklarında çok sayıda Türkçe eser yazılmıştır. Mısır'da tunç, bakır ve cam işçiliği ile oymacılık ve dokumacılık sanatlarının gelişmesini sağlamışlardır. Osmanlı Devleti tarafından yıkılmıştır.

06700B05

1.

Sınıf tahtasına yukarıdaki haritayı yansıtan Burcu Öğretmen, öğrencilerine şu bilgileri vermiştir: "Abbasi Devleti'nde Emir'ül Umera adı verilen yöneticilerin kendi bölgelerinde bağımsızlıklarını ilan etmeleri ile ortaya çıkan feodal devletlere Tevaif-i Mülûk adı verilmiştir."

Burcu Öğretmen'in verdiği bilgiden hareketle Abbasiler ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Merkezî otoritenin zayıf olduğuna
- B) Halifelik makamının önemini kaybettiğine
- C) Türklerin devlet kademesinde görev aldığına
- D) Siyasi varlıklarının sona erdiğine
- E) Gaza ve cihat anlayışına göre hareket ettiklerine

2.

Abbasi Devleti'nde eyaletlerin başında bulunan asker ya da sivil kökenli valilere Emîr'ül Umera adı verilmiştir. Bu kişiler eyaletlerin yönetiminden ve vergilendirilmesinden sorumlu olan yöneticilerdir. Doğrudan Abbasi hükümdarı tarafından atanan Emîr'ül - Umeralar geniş yetkilere sahip olup adlarına hutbe okutmuşlar ve sikkelerde halifenin isminden sonra adlarını yazdırmışlardır.

Bu uygulamanın aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı savunulamaz?

- A) Tevaif-i Mülûk devletlerinin ortaya çıkmasına
- B) Halifelerin yönetimdeki etkinliğinin azalmasına
- C) Merkezî otoritenin zayıflamasına
- D) Feodal yapılanmaların güçlenmesine
- E) Mezhepsel birlikteliğin kurulmasına

3.

- Karluk Türklerinin yardımıyla Talas Savaşı'nda Çinlileri mağlup eden devlet hangisidir?
- Hicri takvim hangi dönemde oluşturulmuştur?
- Beytül Hikme'nin en önemli özelliği nedir?
- Tevaif-i Mülûk devletlerin ortaya çıkmasında etkili olan nedenler nelerdir?
- Müslüman Araplarla Türklerle ilk defa hangi dönemde savaşmıştır?

Abbasiler Dönemi'ni araştıran bir öğrenci yukarıdaki sorulardan kaç tanesinin cevabına ulaşabilir?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) 5

4.

Aydın Bey'in, "Hülagü Han tarafından 1258 yılında yıkılan Abbasi Devleti'nde halifeler dinî kimliklerini hangi devletin himayesinde devam ettirmiştir?" sorusuna öğrencileri şu cevapları vermiştir:

- Akın** : Gazneliler
- Nida** : Memlûkler
- Davut** : Osmanlılar
- Ezgi** : Eyyubiler
- Mehmet** : Selçuklular

Buna göre öğrencilerden hangisi Emel Hanım'ın sorusuna doğru cevap vermiştir?

- A) Davut
- B) Nida
- C) Mehmet
- D) Akın
- E) Ezgi

5.

Tarih öğretmeni öğrencilerine Tolunoğulları ile ilgili neleri bildiklerini sormuştur.

Aşağıdaki öğrencilerden hangisinin vermiş olduğu yanıt yanlıştır?

- A) **Tarık**: Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.
- B) **Öykü**: Türk kültürünü Kuzey Afrika'ya yaymışlardır.
- C) **Nazım**: Maristan adı verilen hastahanelerde halka ücretsiz hizmet vermişlerdir.
- D) **Saadet**: Hicaz'a hâkim olan ilk Türk devletidir.
- E) **Ragıp**: Abbasiler tarafından yıkılmıştır.

BİLGİ

34.1 - İslam Medeniyetinde İlim

Eğitim Kurumları

- İslam medeniyetinde eğitim ve ilmî faaliyetlerin yapılmasında Beytül Hikme, camiler, medreseler ve kütüphaneler öne çıkan belli başlı kurumlardır. Hz. Muhammed Dönemi'nde açılan Eshabı Suffe mescitlerin ve camilerin ibadetin yanı sıra eğitim öğretim amacıyla da kullanılması geleneğini de başlatmıştır. Şam'da Emeviye, Bağdat'ta Mansur, Mısır'da Ezher ve Endülüs'te Kurtuba camileri eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü önemli dinî mekânlardır. Abbasiler Dönemi'nde kurulan medreseler İslam medeniyetinde cami dışında yapılan eğitim kurumlarının ilki olma özelliğine sahiptir.

İslam Medeniyetinde İlmî Ekoller

Meşşâiyye Ekolü: İslam'ın temel kaynaklarını ihmal etmeden din ile felsefeyi uzlaştırmaya çalışmışlardır. El - Kindi, Farabi, İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd önemli temsilcileridir.

Maturidiyye Ekolü: Bu ekole göre insan fiillerinin yaratıcısı Allah'tır. İnsan bu fiillerden dilediğini yapıp yapmamakta hürdür.

Eş'ariyye Ekolü: Bu ekole göre Allah tarafından emredilen davranışlar ahlaken iyi, yasaklananlar ise kötüdür.

Tabîiyyûn Ekolü: Dünyanın yoktan var edildiğini ve kendi dışındaki üstün bir güç tarafından düzenlenip yöneltildiğini savunan görüştür.

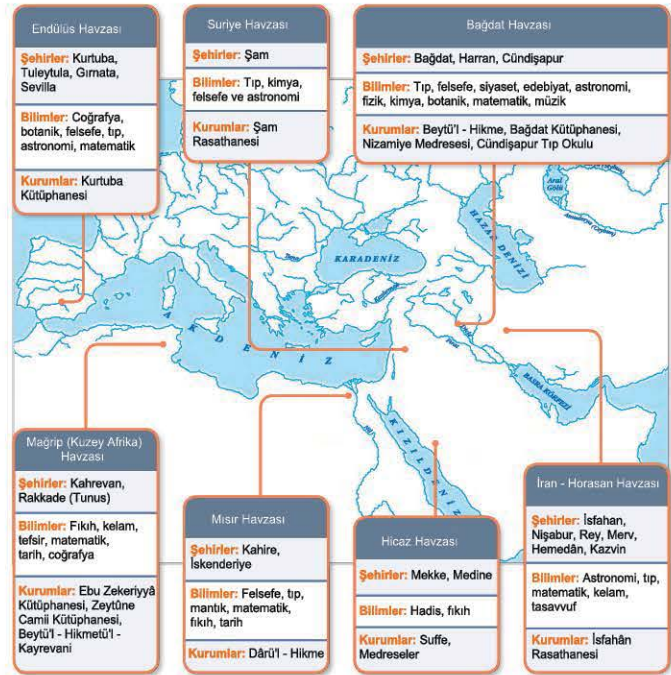
Mu'tezile Ekolü: İnsanın dünyadaki iyi ve kötü davranışlarının yaratıcısı Allah değil, insanın kendisidir.

İslam Âlimleri

- Farabi (870-950):** Türk - İslam dünyasında pozitif bilimlerin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Aristo mantığını en iyi şekilde yorumladığı için kendisine Muallim-i Sani (ikinci öğretmen) veya Hâce-i Sani denilmiştir. "*İhsâu'l-Ulûm*" adlı eserinde ilimleri tasnif etmiştir. Devlet yönetimiyle ilgili öğütler verdiği "*Medinetü'l - Fazıla*"da ise hükümdarı, insan vücudunun en önemli organı olan kalbe benzetmiştir. "*Kitabu'l - Musiki'l - Kebir*" adlı eserinde müzik ile matematik arasında ilişki kurarak müziği bir bilim hâline getirmiştir. Dünya tarihinde Birleşmiş Milletler fikrini ortaya atan ilk düşünürdür.
- İbn-i Sina (980-1037):** Batı kaynaklarında Avicenna, Doğu dünyasında ise Eş-Şeyhu'r-Reis (Baş üstat) olarak anılmıştır. "*Kitabü'l-Şifa*" ve "*El Kanun Fi't-Tıp*" en önemli eserleridir. "*El Kanun Fi't-Tıp*" adlı eserinde zatülcenp (göğüs zarı iltihabı), zatürre, menenjit, yüz felci, sarılık ve kemik iltihabı hastalıklarını tanıtarak bunların tedavi yöntemlerini anlatmıştır. Şeker hastalığını tespit etmeyi başaran İbn-i Sina, nabız inceleme yöntemiyle damar ve kalp hastalıklarını belirlemiştir.

- İbn-i Rüşd (1126-1198):** Batı dünyasında "Averroes" adıyla tanınmış ve düşünceleri XIII. yüzyılda akılcı bir felsefe akımına dönüşmüştür. İmam-ı Gazali'nin, *Tehafüt-ül - Felasife* adlı eserine karşı *Tehafüt-üt - Tehafüt* adlı reddiyyeyi yazmıştır.
- İmam Gazali (1058-1111):** Aristo, Farabi ve İbn-i Sina gibi akıllı öne çıkaran filozofları eleştirmiştir. "*Tehafü-tü'l - Felasife*" adlı eserinde söz konusu filozofların tutarsızlık olarak nitelendirdiği görüşlerini ifade etmiştir. "*İhyâü'l - Ulûmi'd - Din*" adlı eserinde de Kur'an'a ve sünnete uygun bir hayat için önerilerde bulunmuştur.

İslam Medeniyetindeki Başlıca İlim Havzaları

34.2 - İslam Medeniyetinde Sanat

İslam medeniyetinde en ileri giden sanat dalı mimaridir. İslam'ın ilk dönemlerinde putperestliği canlandırabileceği düşüncesiyle hayvan ve insan resimleri yapmaktan kaçınılmıştır. Onun yerine süslemelerde genellikle bitkisel motifler ve geometrik şekiller kullanılmıştır. İslam sanatında süsleme öğelerinden bir diğeri olan hüsn-ü hat denilen güzel yazı sanatını ortaya çıkarmıştır. El yazması kitaplar kalemle alınmıştır. Kitap ciltlerinin ve iç sayfalarının süslenmesi amacıyla da tezhip ve ebru sanatları geliştirilmiştir. Müslüman sanatçılar insan resimleri yapmaktan kaçınsa da bu durum minyatür sanatının gelişmesine engel olmamıştır. İki boyutlu ve gölgesiz resimler olan minyatürlere çeşitli konularda yazılmış pek çok eserde yer verilmiştir. Müslüman sanatçılar İslamiyet'i kabul eden milletlerin sanat anlayışını bir potada eriterek güçlü bir sentez ortaya çıkarmışlardır.

06770FE3

1. "İslam Medeniyetinde İlmî Ekoller" konusunun işlendiği derste Metin Bey, öğrencilerine şu bilgileri vermiştir:

- Derslerini yürüyerek anlatan Aristo'nun akılcı felsefesinden etkilenmişlerdir.
- Bu ekolün temsilcileri İslam'ın temel kaynaklarını ihmal etmeden din ile felsefeyi uzlaştırmaya çalışmışlardır.
- Düşünmeye, mantığa ve araştırmaya önem vermişlerdir.
- El - Kindi, Farabi, İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd en önemli temsilcileridir.

Metin Bey'in bilgi verdiği bu ekol aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Meşşâiyye B) Maturidiyye
C) Eş'arîyye D) Tabîiyyûn
E) Mu'tezile

2. Akın: İnsan fiillerinde hür değildir.

Sena: Hayır sana katılmıyorum. İnsanın fiillerinde tamamen hürdür. İnsan yaptıklarından ve yapmadıklarından sorumludur. Bu eylemlerinin karşılığında ise kıyamette ödüllendirme veya cezalandırmaya tabidir. Ayrıca insanın dünyadaki iyi ve kötü davranışlarının yaratıcısı Allah değil, insanın kendisidir. Allah'ın insanlara iyi ve kötü arasında tercih yapabilme hakkı tanınması gerekir. Aksi hâlde ilahi irade ile gerçekleşen bir davranışın sorumluluğu insana yüklenemez. Bu, Allah'ın adaleti ile de bağdaşmaz.

Buna göre Sena'nın aşağıdaki ekollerden hangisini benimseyebileceği söylenebilir?

- A) Cebriyye B) Maturidiyye
C) Eş'arîyye D) Tabîiyyûn
E) Mu'tezile

3. Aşağıdakilerden hangisi İslam dünyasında görülen felsefi ekollerden biri değildir?

- A) Tabîiyyûn B) Mutezile C) Meşşâiyye
D) Mazdek E) Maturidiye

4. İslam medeniyetinde XII. yüzyıla kadar Müslümanlar matematik, fizik, astronomi, kimya, biyoloji, tıp ve felsefede ileri seviyeye ulaşmışlardır. Müslümanlar, bu süre içinde bir yandan eski Yunan ve Hintli düşünürlerin eserlerini dikkatle incelemiş, diğer yandan da bunlardan tamamen farklı yaklaşım ve metotlar geliştirmiştir.

Buna göre İslam medeniyeti ile ilgili,

- Kültürel etkileşime açık sentez bir medeniyettir.
- Durağan özelliklere sahip bir medeniyet değildir.
- Yeni yöntem ve tekniklerle bilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

5. Tıp alanında İslami eserlerin tercüme edilmesiyle Avrupa'da hastalıkların insanın içine giren şeytandan kaynaklandığı ve hastanın rahibin duasıyla iyileşebileceği anlayışı yerini bilimsel teşhis ve tedavi yöntemlerine bırakmıştır.

Buna göre,

- Avrupa'da hastalıklara bakış açısı değişmiştir.
- Modern tıp İslamiyet'le birlikte ortaya çıkmıştır.
- Doğu ve batı medeniyetleri arasında kültürel etkileşim yaşanmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

6. "İslam Âlimleri" konusunun işlendiği derste Rıza Bey, öğrencilerine şu bilgileri vermiştir: "Felsefe dünyasında birinci öğretmen olarak görülen Aristo'nun fikirlerini en iyi yorumlayan filozof olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle ikinci öğretmen anlamına gelen 'muallim-i san' unvanıyla anılmıştır. "İhsaü'l-Ulûm" adlı eserinde ilimleri tasnif etmiştir. Devlet yönetimiyle ilgili öğütler verdiği "Medinetü'l - Fazıla" ve müzik ile matematik arasında ilişki kurduğu "Kitabu'l - Musiki'l - Kebir" önemli eserleridir. Kanun adlı müzik aletini icat etmiştir."

Rıza Bey'in bilgi verdiği bu İslam âlimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbn-i Sina B) Farabi C) Harezmi
D) İbni Rüşd E) İmam-ı Gazali

UYGULAMA TESTİ 1

5. ÜNİTE: İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

1. Murat Bey'in, "İslamiyet öncesi dönemde Mekke'nin dinî merkez olmasında etkili olan nedenler nelerdir?" sorusuna öğrencileri şu yanıtları vermiştir:

Musa : Arap kabileleri için önemli sayılan putların Kâbe'de bulunması

İnci : Şehrin Darûn - Nedve tarafından yönetilmesi

Aziz : Kureyş kabilesinin idari yapıda önemli rol oynaması

Eda : Hz. Muhammed'in Mekke'de doğması

Kaan : Hoşgörülü bir toplumsal yapının kurulması

Buna göre öğrencilerden hangisi Murat Bey'in sorusuna doğru yanıt vermiştir?

- A) İnci B) Kaan C) Musa
D) Eda E) Aziz

2. 9/B sınıfı öğrencisi Özcan, "Hz. Muhammed Dönemi Siyasi Gelişmeler" konusunu sunmaktadır. Özcan bu dönemde meydana gelen gelişmeler ile ilgili arkadaşlarına şu bilgileri vermiştir:

- **Bedir Savaşı**: İslam savaş hukuku ortaya çıkmıştır.
- **Hayber Seferi**: Müslümanlar tarafından fethedilen ilk yerdir.
- **Hudeybiye Antlaşması**: Mekke'li müşrikler Müslümanları hukuken tanımıştır.
- **Huneyn Seferi**: Hz. Muhammed'in sağlığında düzenlediği son askerî seferdir.
- **Mute Savaşı**: Bizanslılarla Müslümanlar arasında yapılan ilk savaştır.

Buna göre Özcan hangi gelişmenin açıklamasında yanlışlık yapmıştır?

- A) Hudeybiye Antlaşması B) Mute Savaşı
C) Bedir Savaşı D) Huneyn Seferi
E) Hayber Seferi

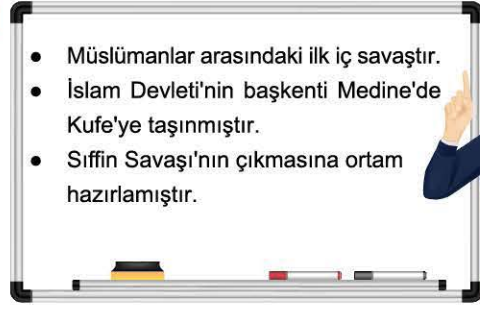
3. İslam'ın ilk dönemlerinde putperestliği canlandırabileceği düşüncesiyle;

- I. resim,
II. heykel,
III. hat

sanat dallarından hangileri yasaklanmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4.

Tarih Öğretmeni Ahmet Bey, İslam Devleti'nin ilk dönemlerinde meydana gelen bir gelişmenin sonuçlarını maddeler halinde sınıf tahtasına yazarak öğrencilerine bu gelişmenin adını sormuştur.

Aşağıdaki öğrencilerden hangisi Ahmet Bey'in sorusuna doğru yanıt vermiştir?

- A) Meryem Hicret B) Sinan Cemal Savaşı
C) Tuğçe Kerbela Olayı D) Berkay Nihavent Savaşı
E) Caner Hakem Olayı

5. Emeviler Dönemi'nde Arap olmayan Müslümanlara mevali denilmiştir. Emeviler gayrimüslimlerden alınan cizye ve haraç vergilerini dinen muaf olmasına rağmen mevalilerden almış, savaşa katılan mevalilere ganimetten pay vermemiştir. Yönetim ve ordu komutanlıklarında sadece Araplara görev veren Emeviler Dönemi'nde İslam Devleti'nin sınırları hızla genişlemesine rağmen İslamiyet'in yayılması aynı hızda olmamıştır. **Bu bilgiye göre Emeviler ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Kabilecilik anlayışının sona ermesini sağlamışlardır.
B) Soy dayanışmasına önem vermişlerdir.
C) Ümmetçilik anlayışını terk etmişlerdir.
D) Toplumsal kaynaşmayı engelleyecek politikaları benimsemişlerdir.
E) Hazine gelirlerinin düşmesini engellemeye çalışmışlardır.

BİLGİ

37 - İslamiyet Sonrası Dönemde Türk Devlet Yapısı ve Toplumsal Hayat

Devlet Yönetimi

İlk Türk devletlerinde görülen kut anlayışı Türk İslam devletlerinde "Allah'ın nasibi veya takdiri" ifadesi ile devam ettirilmiştir. İslamiyet öncesindeki gibi Türk İslam devletlerinde de ülke topraklarının hanedanın ortak malı olarak görülmesi taht kavgalarının sıkça yaşanmasına neden olmuştur.

Karahanlılar

Karahanlılarda hükümdarların yönetme yetkisini Allah'tan aldığı inancı kabul görmüştür. Hükümdar ailesi kutsal sayılarak önemli görevlere hanedan üyeleri getirilmiş ve ikili teşkilat sistemi uygulanmıştır. Karahanlı Devleti'nde hükümdarlar Orta Asya Türk devletlerindeki gibi han, hakan, ilig ve idikut gibi Türkçe unvanlar kullanmışlardır.

Gazneliler

Kut anlayışının geçerli olduğu Gazneliler, Samaniler vasıtasıyla Abbasilerden aldıkları teşkilatı geliştirerek Büyük Selçuklulara ve daha sonraki Türk İslam devletlerine aktarmıştır. Gazneliler de hükümdarlar "emir ve sultan" gibi İslami unvanlar kullanmıştır. Gerek Karahanlılar, gerekse Gaznelilerde hükümdar kanuni, adli ve idari olarak devletin mutlak otoritesini temsil etmiştir. Bununla birlikte hükümdarlar kararlarında ve icraatlarında Türk töresiyle birlikte İslamiyet'in esaslarını da gözetmiştir.

Türk - İslam Devletlerinde Hükümdarların Görevleri

Ülkeyi adaletle yönetmek, savaş ve barışa karar vermek, orduya komuta etmek, önemli devlet görevlilerini atamak, Divan-ı Mezalim'e başkanlık yapmak, bağımsızlığı korumak, ülke topraklarını genişletmek, yabancı elçileri kabul etmek ve halkın refah seviyesini yükseltmek hükümdarların belli başlı görevleridir.

Hükümdarlık Sembolleri

İslamiyet öncesi döneme ait olan tuğ, otağ, çetr, yay, taht ve kotuz gibi hükümdarlık sembolleri Türk İslam devletlerinde de kullanılmış ancak bu sembollere hutbe, para, hilat, tıraz, nevbet ve menşur gibi yeni semboller eklenmiştir.

Vezir

Karahanlılar da Yuğruş, Gaznelilerde ise Hacı-i Buzurg unvanlarını kullanan vezir hükümdar adına devleti yöneten en yetkili kişidir. Fermanları yayımlamak, yüksek dereceli memurların tayin ve azil işlemlerini yapmak ve hükümdarla birlikte savaşa gitmek vezirlerin başlıca görevleridir.

Divan Teşkilatı

Türk İslam devletlerinde devlet meselelerinin görüşülüp karara bağlanması ve yönetim işlerinin daha sistematik olarak yürütülmesi için divan adı verilen kurum oluşturulmuştur.

Gazneliler

Devlet işleri Divan-ı Vezaret adı verilen büyük divanlarda görüşülmüştür. Bu divana bağlı olan alt divanlar şunlardır: Divan-ı Risalet, sultanın iç ve dış resmî yazışmalarını yürütmüştür. Divan-ı İşraf, haberleşme ve istihbarat işleriyle ilgilenmiştir. Divan-ı Vekâlet, hükümdar ve ailesine ait mali işlerle ilgilenmiştir. Divan-ı Arz, askerî işlere bakmıştır.

Karahanlılar

Devlet işleri Divan-ı Ali veya Meclisi Ali adı verilen büyük divanda görüşülmüştür. Bu divana bağlı olan alt divanlar şunlardır: Divan-ı Tuğra, iç ve dış yazışmaları düzenleyen divandır. Divan-ı İşraf, mali ve idari işleri kontrol ve teftiş eden divandır. Divan-ı İstifa, mali işlerle ilgilenmiştir. Divan-ı Arz, askerî işlerden sorumlu olan divandır.

Hukuk Sistemi

Türk - İslam devletlerinde hukuk sisteminin oluşmasında şer'i kurallar, örfi hükümler, fethedilen yerlerdeki eski uygulamalar ve divan kararları etkili olmuştur.

Ordu Teşkilatı

- Karahanlı Ordusu:**
 - Gulamlar:** Görevleri saray ve hükümdarı korumak olan saray muhafızları ile hükümdarın şahsına bağlı ücretli askerlerden meydana gelen hassa ordusu gulamlardan oluşturulmuştur.
- Eyalet Ordusu:** Hanedan mensupları, valiler ve diğer devlet adamlarının kuvvetleridir.
- Türkmenler:** Devlete bağlı Türk boylarının kuvvetleridir.
- Gazne Ordusu:** Gazne ordusu görevleri saray ve hükümdarı korumak olan gulamlar, eyalet ve bağlı devletlerin kuvvetleri, Türkmenler ile ücretli ve gönüllü birliklerden meydana gelmiştir.

Toplumsal Değişim

İslamiyet'in kabulü Türklerin toplumsal hayatında önemli değişimler meydana getirmiştir. Karahanlılarda İslamiyet'in kabulüyle konargöçer yaşam tarzı yerini yerleşik toplum düzenine; sözlü kültür ise yazılı kültüre bırakmıştır. Türkler, Müslüman olduktan sonra İslam medeniyetindeki güçlü şehir kültürünün etkisiyle göçebeliği bırakıp yerleşik hayata geçmişlerdir. Köylere yerleşen Türkler tarım ve hayvancılıkla, şehirdekiler ise ticaret ve el sanatlarıyla uğraşmıştır. Bu dönemde fütüvvet teşkilatı şehirlerdeki zanaatkarlar arasında dayanışmayı artırmıştır. Müslüman Türklerin yerleşik hayata geçmeleri Fars ve Arap kültürleri ile yakın etkileşim içine girmelerine de ortam hazırlamıştır.

0341011C

1. Yasemin, "Karahanlılar İslamiyet'i kabul ettikten sonra hakan yerine Arslan Han ve yabgu yerine ise Buğra Han unvanlı yöneticilerce idare edilmiştir." demiştir.

Kadir ise Karahanlıların bu unvanlarla ilk Türk devletlerinde görülen;

- I. ikili teşkilat,
- II. boylar birliği,
- III. kurultay

geleneklerini devam ettirdiklerini belirtmiştir.

Kadir yukarıdakilerden hangilerini söyleseydi Yasemin'e doğru bilgi vermiş olurdu?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2. 9/A sınıfı öğrencisi Melisa "Gaznelilerde Divan Teşkilatı" konusunun sunumunda arkadaşlarına şu bilgileri vermiştir:

- **Divan-ı Vezaret:** Mali ve genel yönetim işleriyle ilgilenen büyük divandır.
- **Divan-ı Risalet:** Sultanın iç ve dış resmî yazışmalarını yürütmüştür.
- **Divan-ı İşraf:** Eğitim - öğretim işlerini düzenlemiştir.
- **Divan-ı Vekâlet:** Hükümdar ve ailesine ait mali işlerle ilgilenmiştir.
- **Divan-ı Arz:** Askerî işlere bakmıştır.

Buna göre Melisa hangi divanın açıklamasında yanlışlık yapmıştır?

- A) Divan-ı Vezaret B) Divan-ı Risalet
C) Divan-ı İşraf D) Divan-ı Vekâlet
E) Divan-ı Arız

3. Karahanlılarda Yuğruş, Gaznelilerde ise Hacı-i Buzurg unvanı aşağıdaki görevlilerden hangisi için kullanılmıştır?

- A) Atabey B) Vezir C) Melik
D) Kadı E) Subaşı

4. Aşağıdaki tabloda İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası Türk devletlerine ait bazı özellikler verilmiştir.

	İslamiyet'ten Önce	İslamiyet'in Kabulünden Sonra
I.	Örfi hukuk kuralları uygulanmıştır.	Örfi ve Şer'i hukuk kuralları uygulanmıştır.
II.	Devlet işleri kurultayda görüşülmüştür.	Devlet işleri divanda görülmüştür.
III.	Tuğ, otağ, çetir hükümdarlık sembolleri olarak kullanılmıştır.	Hilaf, tıraz ve hutbe okutma hükümdarlık sembollerine eklenmiştir.
IV.	Cihan hâkimiyeti ülküsü güdülmüştür.	Cihat ve gaza anlayışı yaygınlaştırılmıştır.
V.	"Ülke hanedanın ortak malıdır." anlayışı hâkimdir.	"Ülke halkın malıdır." anlayışı geçerli hâle gelmiştir.

Buna göre kaç numaralı alanda yanlışlık yapılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Ersin Bey'in, "Türk - İslam devletlerinde hukuk sisteminin oluşmasında etkili olan unsurlar nelerdir?" sorusuna aşağıdaki öğrencilerden hangisi yanlış yanıt vermiştir?

- A) **Şenol:** Örfi hükümler
B) **İlkay:** Divan kararları
C) **Tanju:** Mezhep imamlarının fetvaları
D) **Şule:** Fethedilen yerlerdeki eski uygulamalar
E) **Mücahit:** Şer'i kurallar

6. Tarih dersinde öğrencilerin ön bilgilerini ölçmek isteyen Burcu Hanım sınıf tahtasına "hilaf, tıraz, menşur ve nevbet" kelimelerini yazarak öğrencilerine bu kelimelerin anlamlarını sormuştur. **Buna göre dersin konusunun aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?**

- A) Türk - İslam devletlerinde hakanların kullandığı unvanlar
B) İslam medeniyetinde gelişme gösteren sanat dalları
C) Karahanlılarda saray görevlileri
D) Türk - İslam devletlerinde hükümdarlık sembolleri
E) İlk Türk devletlerinde sosyal ve ekonomik hayat

BİLGİ

39 - Büyük Selçuklu Devleti'nde Yönetim ve Toplum Yapısı

Devlet Yönetimi

İlk Türk devletlerindeki kut anlayışı Selçuklularda da devam etmiştir. Buna göre hükümdarın emretme yetkisini doğrudan Allah'tan aldığına ve Allah adına hüküm sürdüğüne inanılmıştır. İslamiyet'ten önceki Türk devlet geleneğinde olduğu gibi Büyük Selçuklu Devleti'nde de ülke, hükümdar ailesinin ortak malı olarak kabul edilmiştir. Büyük Selçuklu Devleti'nde para bastırmak, hutbe okutmak, tahta oturmak, taç giymek, fermanlara tuğra çektirmek, savaşlarda ve törenlerde çetir (şemsiye) tutturmak, namaz vakitlerinde saray önünde nevbet (bando) çaldırmak hükümdarlık alametlerinden sayılmıştır. Selçuklu devlet teşkilatı; saray, hükümet, hukuk ve ordu unsurlarından oluşmuştur.

Saray

Selçuklularda saray hükümdarın devleti yönettiği ve ailesiyle birlikte yaşadığı merkezdir.

Saray Görevlileri

Emir-i âlem savaşlarda bayrakların ve sancakların taşınmasından, Candar sultanın ve sarayın korunmasından, Çeşnigir sultan için hazırlanan yemeklerin tadımından, Emir-i ahur saraydaki atların bakımından, Silahtar hükümdarın silahlarının korunmasından, Hares Emiri sarayın güvenliğinden, Abdar sultanın temizlik hizmetlerinden, Camedar sultanın elbiselerinden, Emir-i Şikâr hükümdarın av işlerinden, Vekili Has ise sarayın genel işlerinden sorumlu olan görevlilerdir. Sarayda düzeni sağlayan hacibü'l - hüccab ise hükümdar ile devlet protokolü ve elçiler arasında görüşmeleri ayarlayan görevlidir.

Divan Teşkilatı

Selçuklularda devlet işleri Divan-ı Saltanat olarak da adlandırılan büyük divanda görüşülmüştür. Selçuklularda büyük divana bağlı olan dört alt divan vardır. Devletin mali işleri Divan-ı İstifa'da, iç ve dış yazışmalar Divan-ı İnşa (Tuğra)'da, askerlik ile ilgili işler Divan-ı Arz'da, adli ve idari işlerin teftişi ise Divan-ı İşra'fta görüşülmüştür. Bunların dışında Büyük Divan'a bağlı olmayan, posta ve haberleşmeden sorumlu olan Divan-ı Berid, adalet işlerinden sorumlu olan Divan-ı Mezalim ve hatunun emrinde hizmet veren Divan-ı Hatun gibi divanlar da vardır.

Taşra Teşkilatı

Selçuklularda ülke toprakları eyaletlere ayrılmıştır. Eyaletlerin başına şihne denilen askerî valiler veya amid adı verilen sivil idareciler atanmıştır. Eyaletlerde güvenliğin sağlanmasından subaşılar, vergilerin toplanmasından amiller, belediye hizmetlerinin yürütülmesi ve pazar yerlerinin denetlenmesinden ise muhtesipler sorumludur.

Hukuk Sistemi

Büyük Selçuklu Devleti'nde hukuk, şeri ve örfi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Şeri hukukun temeli Kur'an-ı Kerim'e, örfi hukukun temeli ise Türk töresine dayanmıştır. Evlenme, boşanma, miras, alacak, noter hizmetleri ve vakıf yönetimi gibi konulardaki şeri davalara kadılar bakmıştır. Şer'i hukukun başında Kadiü'l Kudat yer almıştır. Örfi mahkemelerde ise asayiş bozma ve devlet emirlerine uymama gibi siyasi suçların davaları görülmüştür. Bu davalara "emir-i dad"lar bakmıştır. "Divan-ı Mezalim" ise en yüksek idari - adli yargı ve denetleme kurumu ve ağır siyasi suçların davaları bu mahkemelerde görülmüştür. Ordu içindeki anlaşmazlıklara ise "kadîleşker"in başkanlığındaki askerî mahkemeler bakmıştır.

Ordu Teşkilatı

İkta Askerleri

İkta sistemi doğrultusunda Türklerden oluşan atlı birliklerdir.

Gulamlar

Farklı milletlerden toplanıp asker olarak yetiştirilen özel birliklerdir. İki kısma ayrılmıştır. Hassa Ordusu, her an sefere çıkmaya hazır ve tamamı atlı birliklerden oluşan merkez ordusudur. Gulâmân-ı Saray ise sultanın ve sarayın korunması için özel olarak seçilmiş askerlerden oluşan birliklerdir.

Türkmenler

Sınır boylarını korumakla görevli olan bu birlikler savaş sırasında orduya katılmışlardır.

Bağlı Devletlerin Askerleri

Bağlı beylik ve devletlere ait olan bu askerler savaş zamanlarında başlarındaki beylerle birlikte orduya katılmışlardır.

İkta Sistemi

Mülkiyeti devlete ait olan toprakların vergilerinin veya gelirlerinin komutanlar ile sivil görevlilere hizmet ve maaşlarına karşılık verilmesi uygulamasına ikta sistemi denmiştir. İkta sistemi sayesinde hazine-den para çıkmadan ordu oluşturulmuştur. Göçebelerin yerleşik hayata geçmeleri sağlanmıştır. Tarımsal üretimde süreklilik sağlanmıştır. Merkezî otorite güçlü tutulmuş ve vergiler düzenli olarak toplanmıştır.

Toplum Yapısı

Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırları içinde Türklerin yanı sıra Araplar, Ermeniler, Rumlar, İranlılar, Yahudiler ve diğer milletlerden insanlar bir arada yaşamıştır. Bu insanlar hayat tarzlarına göre göçebeler ve yerleşikler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan göçebe Oğuzlar genellikle hayvancılıkla uğraşmıştır. Köylerde veya şehirlerde oturan yerleşiklerden köylüler çiftçilik, şehirli ise ticaret ve çeşitli zanaat dallarıyla ilgilenmiştir. Eşitsizliğe dayanan sınıfsal tabakalaşmanın olmadığı toplumda herkes belli hak ve sorumluluklara sahip olmuştur.

00790162

1. Esra okuduğu bir kitapta şu ifadelerle rastlamıştır: "Selçuklularda mülkiyeti devlete ait olan toprakların vergilerinin veya gelirlerinin komutanlar ile sivil görevlilere hizmet ve maaşlarına karşılık verilmesi uygulamasına ikta sistemi denir. İktâ sahibi kişiler kendilerine verilen toprakta devlet adına vergi toplar, toplanan vergi ile hem kendi maaşını karşılar hem de asker beslerdi. Savaş zamanında ise askerleri ile birlikte orduya katılırdı. Bu birliklerin masraflarını ikta sahibi üstlenirdi. İktâ sahibi kendi bölgesinin güvenliğini de sorumlu olup tarımsal üretimin devamlılığını da sağlardı."

Esra okuduğu bu ifadelerde Selçukluların;

- I. askerî masrafların azaltılması,
- II. ülke topraklarının değerlendirilmesi,
- III. devlet otoritesinin güçlendirilmesi

durumlarından hangilerini gerçekleştirdiğini öğrenmiştir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

2. Selçuklu sultanları, din ve ırk ayrımı gözetmeden halka toprak dağıtarak boş araziye değerlendirmeyi devletin görevi saymışlardır.

Bu politikanın öncelikle aşağıdakilerden hangisine yönelik olduğu savunulabilir?

- A) Vergilerin nakit olarak toplanmasını sağlama
- B) Tarımsal üretimi artırma
- C) Toprak bütünlüğünü koruma
- D) Asayiş ve güvenlik sorunlarını giderme
- E) Siyasi istikrarı devam ettirme

3. Selçuklularda büyük divana bağlı olarak hizmet veren Divan-ı İnşa'nın temel görevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Resmi yazışmalar
- B) Mali işler
- C) Askerlik hizmetleri
- D) Teftiş
- E) Haberleşme

4. Ayhan, "Selçuklularda hukuk sistemi, kaynağını Kur'an, hadis, icma ve kıyastan alan şer'i hukuk ile kaynağını Türk töresinden alan örfi hukuktan oluşmuştur." demiştir.

Nisa ise;

- I. evlenme,
- II. miras,
- III. siyasi suç

konularının şer'i hukuk kapsamına girdiğinden bahsetmiştir.

Nisa yukarıdakilerden hangilerini söyleseydi Ayhan'a doğru bilgi vermiş olurdu?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

5. "Selçuklu Devleti'nde Taşra Teşkilatı Görevlileri" konulu ödevinin sunumunda Özcan, bu görevliler ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:

- **Şihne:** Eyaletlerin başında bulunan askerî valilerdir.
- **Amid:** Eyaletlerdeki sivil idarecilerdir.
- **Amil:** Taşradaki adalet işlerinden sorumlu olan görevlidir.
- **Subaşı:** Şehirlerdeki güvenlikten sorumlu olan görevlidir.
- **Muhtesip:** Belediye hizmetlerinin yürütülmesi ve pazar yerlerinin denetlenmesinden sorumludur.

Buna göre Özcan hangi görevli ile ilgili yanlış bir bilgi vermiştir?

- A) Muhtesip
- B) Amid
- C) Subaşı
- D) Amil
- E) Şihne

6. İslamiyet'le birlikte Türk devletlerinin hâkimiyet anlayışlarında bir takım değişiklikler yaşanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu değişimlerden biri değildir?

- A) Ülke topraklarının hanedanın ortak malı olarak görülmesi
- B) Hükûmranlığın halife tarafından onaylanması
- C) Paraların üstüne halifelerin adlarının yazılması
- D) Hutbe okuma geleneğinin başlaması
- E) Hükümdar unvanlarına yeni sembollerin eklenmesi

TEST 2

39. SEANS: BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE YÖNETİM VE TOPLUM YAPISI

1. Berna Hanım'ın, "Yüksek rütbeli subaylar veya emirler arasından seçilen Hacibü'l Hüccab'ın en önemli görevi nedir?" sorusuna öğrencileri şu yanıtları vermiştir:

Ferhat : Örfi hukukun uygulanmasını sağlamak

Sena : Askerî davalara başkanlık yapmak

Resul : Yabancı elçilerin hükümdarla görüşmesini ayarlamak

Canan : Melikleri yönetim tecrübesi kazanması için eğitmek

Ziya : Eyaletlerdeki vergilerin düzenli olarak toplanmasını sağlamak

Buna göre Berna Hanım'ın sorusuna hangi öğrenci doğru yanıt vermiştir?

- A) Resul B) Canan C) Ferhat
D) Ziya E) Sena

Tablo I	
1	Divan-ı Mezalim
2	Divan-ı Arz
3	Divan-ı İstifa
4	Divan-ı Berid
5	Divan-ı İshraf
Tablo II	
a	Ordunun ihtiyaçlarına cevap veren, devletin savunma ile ilgili işlerinin yürütüldüğü divandır.
b	Adli ve idari işlerin teftişine bakan divandır.
c	Hükümdar başkanlığında ağır siyasi suçlara bakan divandır.
d	Posta ve haberleşme işlerinden sorumlu olan divandır.
e	Vergi gelirlerinin toplanması ve harcanması gibi mali işlere bakan divandır.

Tablo I ve tablo II'deki bilgiler aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

- A) 1-c, 2-a, 3-e, 4-b, 5-d
B) 1-a, 2-d, 3-e, 4-b, 5-c
C) 1-b, 2-c, 3-d, 4-e, 5-a
D) 1-c, 2-a, 3-e, 4-d, 5-b
E) 1-a, 2-b, 3-e, 4-d, 5-c

3. Örfi Hukukun Görev Alanlarına Giren Konular

Temelini eski Türk gelenek ve göreneklerinden alan örfi hukuk ile ilgili çeşitli bilgiler veren Burcu Öğretmen sınıf tahtasına yukarıdaki şemayı çizerek öğrencilerinden bu şemayı doldurmalarını istemiştir.

Aşağıdaki öğrencilerden hangisinin vermiş olduğu yanıt şemaya eklenilirse konuyla ilgi yanlış bir bilgi verilmiş olur?

- A) **Kayahan**: Toprak yönetimi
B) **Türkan**: Devlet yönetimi
C) **Necdet**: Medeni hukuk
D) **Fatma**: Ordu yönetimi
E) **Vural**: Mali işler

4. Yasemin Öğretmen'in sorduğu soruya öğrencilerinden Seda,

- Divan-ı Mezalime başkanlık yapma
- Orduyu komuta etme
- Yabancı elçileri kabul etme
- İç ve dış siyaseti belirleme
- Yüksek rütbeli memurları atama

yanıtlarını vermiştir.

Buna göre Yasemin Öğretmen, Seda'ya aşağıdaki sorulardan hangisini sormuştur?

- A) Divan-ı Saltanat hangi konularla ilgilenmiştir?
B) Selçuklu sultanlarının temel görevleri nelerdir?
C) Emir-i Dad hangi alanlarda hüküm verme yetkisine sahiptir?
D) Atabeyler melikleri hangi alanlarda yetiştirmiştir?
E) Hacibü'l Hüccabların görevleri nelerdir?

5. Selçuklu yönetim anlayışında hanedan üyesi meliklere ve fetih hareketlerine katılan komutanlara belli bölgelerde kendi yönetimlerini kurma hakkının tanınması;

- I. merkeziyetçi yapının korunması,
II. fetihlerde sürekliliğin sağlanması,
III. kültürel çeşitliliğin artması

durumlarından hangilerindeki gelişmeleri zorlaştırmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

1.

Yukarıdaki kavramlardan kaç tanesi Büyük Selçuklu Devleti'ndeki askerî sistemle ilişkilendirilebilir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

2. "Babası bey ise, oğul da bey doğar; o da babaları gibi bey olur."

Yusuf Has Hacıp'in *Kutadgu Bilig* adlı eserinde yer alan yukarıdaki ifadeyi sınıf tahtasına yansıtan Emel Hanım, öğrencilerine bu ifadeye İslamiyet öncesindeki hangi anlayışın İslamiyet sonrasında da devam ettirildiğini sormuştur.

Öğrencileri Emel Hanım'ın sorusuna şu yanıtları vermiştir:

Rana: Kut

Ozan: İkili teşkilat

Fuat: Atabeylik

Semra: Ayukı

Cahit: Kurultay

Buna göre öğrencilerden hangisi Emel Hanım'ın sorusuna doğru yanıt vermiştir?

- A) Semra B) Fuat C) Rana
D) Cahit E) Ozan

3. Büyük Selçuklu Devleti'nde toplum Oğuz Türkleri, Rumlar, Ermeniler, Süryaniler, Nasturiler, Gürcüler, Farslar ve Araplardan oluşmuştur.

Bu durumun;

- I. kültürel etkileşimin yaşanması,
II. farklı hukuk kurallarının uygulanması,
III. vergi kalemlerinin çeşitlenmesi

gelişmelerinden hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

4.

Mehmet Altay Köymen, tarafından kaleme alınan bu eserde aşağıdaki konuların hangisinden bahsetmesi beklenemez?

- A) Gulam Sistemi B) Divan-ı Saltanat
C) Sultan Sencer D) Hindistan Seferleri
E) Pasinler Savaşı

5.

Tuğrul Bey'in kendi adına bastırdığı altın dinarın ön yüzünde üstte Kelime-i Şehadet; onun altında halifenin adı, paranın birimi, basıldığı yer ve tarihi ile Selçuklu ailesinin geldiği Kınık boyunun damgası yer almıştır. Paranın arka yüzünde ise Muhammed Resul Allah yazısı, onun altında ise Tuğrul Bey'in adı ve unvanı belirtilmiştir.

Yukarıdaki görsel ve bilgi birlikte değerlendirildiğinde Selçuklular ile ilgili,

- I. Para bastırmayı hâkimiyet sembolü olarak görmüşlerdir.
II. Teokratik özelliklere önem vermişlerdir.
III. Ulusal benliklerini koruyamamışlardır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

BİLGİ

40 - Büyük Selçuklu Kültür ve Medeniyeti

Tarihçi Ravendi Selçuklu Türklerinin kültür ve medeniyete verdiği önemi anlatırken Büyük Selçuklu Devleti'ni bir ağaca benzetmiş; bu ağacın meyvelerinin kurulan medreseler, kervansaraylar ve diğer sosyal kurumlar olduğunu belirtmiştir.

Düşünce ve İlim Hayatı

- Selçuklu Devleti; siyasi ve askerî alanda gösterdiği başarılar kadar bilim, sanat, edebiyat ve mimari gibi alanlarda da kendisinden sonraki Türk-İslam devletlerini etkilemiştir. Bu dönemde birçok âlim ve sanatkar yetişmiş, bunlar hükümdar ve yöneticiler tarafından desteklenmiştir. Büyük Selçuklu Devleti, kurduğu medreseler aracılığı ile bilimi yaymaya çalışmıştır. Daha önceki dönemlerde düzensiz yürütülen eğitim faaliyetleri, Sultan Alp Arslan'dan itibaren sistemli hâle getirilmiş ve devlet kontrolünde yapılmıştır. Medreselerde dönemin tanınmış âlimleri görevlendirilmiş, kütüphaneler açılmış, öğrencilere aylık maaş verilmiş ve öğrencilerin yatılı okumaları sağlanarak her türlü ihtiyaçları karşılanmıştır. Medreselerin masrafları için vakıflar kurulmuştur. Toplumun her kesiminden insanın gelip okuması sağlanmış, böylece eğitim geniş kitlelere ulaştırılarak eğitimde fırsat eşitliği sağlanmıştır.
- İlk medrese Tuğrul Bey zamanında Nişabur'da açılmıştır. Sultan Alp Arslan zamanında ise kuruluşuna Nizâmülmülk'ün öncülük ettiği ve adını da ondan alan Nizâmiye medreseleri açılmıştır.
- **Nizamiye Medreselerinin Kuruluş Amacı:** Şiilikle mücadele etmek, fakir ve zeki öğrencilerin okumalarına imkân sunmak, din ve devlet adamı yetiştirmek, Oğuzların dinsel inançlarını pekiştirmek, sünni düşünceye uygun âlimler yetiştirmek, ülkenin bilim ve teknik alanında gelişmesini sağlamak, bilgileri maaşla medreselere bağlayıp denetimde tutmak ve devlete karşı gizli hareketlere katılmalarını önlemek bu kurumun açılmasında etkili olan nedenlerdir.
- Büyük Selçuklu Devleti'nde kültür ve medeniyet alanında gösterilen çabalar sonucunda önemli ilim insanları yetişmiştir. Bu ilim insanlarından bazıları şunlardır:
- **Ömer Hayyam:** Mantık, matematik ve astronomi alanlarında yaptığı çalışmalarıyla tanınmıştır. Sultan Melikşah'ın isteğiyle 1075 yılında İsfahan Rasathanesi'ni kuran Ömer Hayyam burada astronomik gözlemler yapmıştır. İsfirâzî ve Vâsıtî gibi önemli bilim insanlarıyla birlikte güneş yılı esasına dayanan Celâli takvimi düzenlemiştir. "*El Cebir*" (Cebir) adlı eserinde ikinci ve üçüncü dereceden denklemlerin çözümlerini göstermiştir.

- **Hazini:** Matematik ve astronomi alanlarında çalışmalar yapmıştır. Sultan Sencer'e sunduğu "*Zicü'l Muteber*" adlı eserinde doğum yeri olan Merv'in de bulunduğu çeşitli şehirlerin enlem ve boylam derecelerini vermiştir.
- Selçukluların kökenini anlatan anonim eser "*Meliknâme*" ve Ebu Tahir-i Hatuni'nin "*Tarih-i Âl-i Selçuk*" dönemin diğer önemli eserlerdir. Matematikte Beyhakî, tarihte İsfahanî, dil bilimci Curcanî, kelamda Gazalî ve İsfirâyinî, hadiste Vâsıtî, fıkıhta Ebu İshak Şirâzî ve Cüveynî, tefsirde Vâhidî, tasavvufta Muhammed Ensarî, fizikte El Savi Selçuklu Dönemi'nde yetişen önemli âlimlerdir.
- Selçuklular Dönemi'nde tıp ilminde çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. Tuğrul Bey'in emri ile vezir el-Kündürî tarafından Bağdat'ta kurulan Adûdî Hastanesi'nde dâhiliyeciler, cerrahlar, göz hekimleri ve ortopedistler görev yapmıştır. Tıp eğitimi de verilen hastanede İbn-i Baks, İbn-i Kaşkarîyâ, er-Rûmî gibi ünlü hocalar genç hekimleri yetiştirmiştir. Bu dönemde tıp alanında Sabur b. Sehl, İbnü't Tilmiz ve Ebu Said Muhammed bin Ali gibi ünlü hekimler görev yapmıştır.

Edebiyat ve Sanat Hayatı

- Büyük Selçuklu Devleti'nde resmî işlerde ve edebiyatta Farsça, medrese eğitiminde Arapça, orduda ise Türkçe yazılıp konuşulmuştur. Bu dönemde ilim insanlarının yanı sıra çok sayıda şair ve edebiyatçı yetişmiştir. Bunlardan Şirazlı Sadî "*Bostan*" ve "*Gülüstan*"; Hayyam ise rubailerıyla tanınmıştır. Şairlerin hükümdarı anlamında melikü's-şuarâ adıyla bilinen Muizzî akıcı ve sanat değeri yüksek şiirleriyle beğeni toplamıştır. Enverî, Ezrâkî ve "*Tarih-i Âl-i Selçuk*" adlı eserinde Selçukoğulları tarihini anlatan Hatunî devrin ünlü edebiyatçıları arasındadır.
- Büyük Selçuklularda Nizamiye Medreseleriyle medrese mimarisinin ilk şeklini almıştır. Girintili duvarları ve büyük avlu yapısıyla ilk defa medrese camiler yapılmıştır. Çini ile kaplı çok köşeli çatıları ve üzerlerindeki göz alıcı kumaş süslemeleriyle kümbetler Selçuklu mimarisinin en önemli eserleridir. Selçuklular, uzaktan görülebilen silindirik şeklinde yükseltilmiş kubbeleri ile kubbeli türbe anlayışını ortaya koymuştur. Yüksek, silindirik, yivli, ince minare şekli Selçukluların İslam dünyasına bir diğer hediyesidir. Selçuklu kabartma heykel sanatının günümüze kadar ulaşan en önemli eseri, Rey'de saray hayatını anlatan stuk panodur. Yapılarda pencere-lerin katlar hâle sıralanması, sivri kemerler, kubbelerde Türk üçgeni denen tekniğin uygulanması, mihrabın dikdörtgen ve beş köşeli olması Selçuklu sanatının özellikleri arasında yer almıştır. Selçuklular süsleme, kitabe, hat, minyatür, tezhip, halı, kilim ve çini alanlarında değerli ürünler ortaya koymuştur.

02270453

Büyük Selçuklu Devleti	
Sorun	Batınilerin zararlı faaliyetleri ile mücadele edecek sunni düşünceye sahip din adamlarının sayısının az olması
Çözüm	Nizamiye medreseleri kurulmuştur.
Sorun	Ticaret yolları üzerinde kervanların güvenlik ve konaklama ihtiyacının ortaya çıkması
Çözüm	Ribat ve kervansaray adı verilen konaklama merkezleri kurulmuştur.

Buna göre Büyük Selçuklu Devleti ile ilgili,

- I. Sosyal devlet anlayışı benimsenmiştir.
- II. Dinî alanda nitelikli insanlar yetiştirilmeye çalışılmıştır.
- III. Ticari hayat canlandırılmak istenmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

- 2.** Karahanlılar Dönemi'nde kurulan medreselerde Irak, Suriye ve Mısır coğrafyasından gelen âlimler dersler verirken Selçuklu-lar Dönemi'nde İslam coğrafyasının farklı bölgelerinden gelen öğrenciler İsfahan, Merv, Bağdat, Basra, Harran ve Nişabur'da eğitim görmüşlerdir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisine kanıt olarak gösterilebilir?

- A) Türk - İslam devletlerinde eğitim seviyesinin zamanla yükseldiğine
B) Selçukluların İslam dünyasında modern eğitim sistemini başlattığına
C) İslam dünyasında eğitimde birlikteliğin Selçuklular Dönemi'nde sağlandığına
D) Türk devletlerinde ilmi çalışmalara önem verilmediğine
E) Türk devletlerinde farklı eğitim programlarının takip edildiğine

- 3.** I. Kümbet - Tekke
II. Bimarhane - Maristan
III. Ribat - Kervansaray

Yukarıdaki kurumlardan hangilerinin işlev ve özelliklerinin birbirlerine benzerlik gösterdiği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

- 4.** Sultan Alp Arslan, Nişabur'da gezerken bir camiin kapısında, elbiseleri perişan vaziyette olan gençleri görmüş ve Nizamülmülk'e bu gençlerin neden bu halde olduklarını sormuştur. Nizamülmülk, sultana "Bunlar insanların en şereflieleri olup dünya zevki bulunmayan ilim talipleridir." cevabını vermiştir. Bunun üzerine Sultan Alp Arslan bu gençler için bir yurt inşa edilmesini ve maaş verilmesini emretmiştir.

Bu bilgiye göre Alp Arslan ile ilgili,

- I. Eğitim - öğretimin devlet kontrolünde yapılmasını sağlamıştır.
- II. Devletin kültür seviyesini yükseltmeye çalışmıştır.
- III. İlim insanlarını korumuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

- 5.** Selçuklu kufisi, sülüsü ve nesihî gibi hat türlerini ortaya çıkaran Selçuklular inşa ettikleri mimari eserleri kuş, ejderha, boğa ve çift başlı kartal gibi hayvan tasvirlerinin yer aldığı kabartmalarla süslemişlerdir.

Buna göre,

- I. Mimaride bozkır kültürünü yansıtan unsurlara yer verilmiştir.
- II. Selçuklular güzel sanatlarda İslam kültüründen etkilenmiştir.
- III. Selçuklular sanat alanına kendilerine özgü yenilikler eklemişlerdir.

yorumlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

- 6.** Özge, Selçuklu Devleti ile ilgili hazırladığı ödevde Celâli takviminden, hanlardan, kümbetlerden ve Nizamiye Medresesi'nden bahsetmiştir.

Buna göre Özge ödevinde aşağıdaki alanlardan hangisine değinmemiştir?

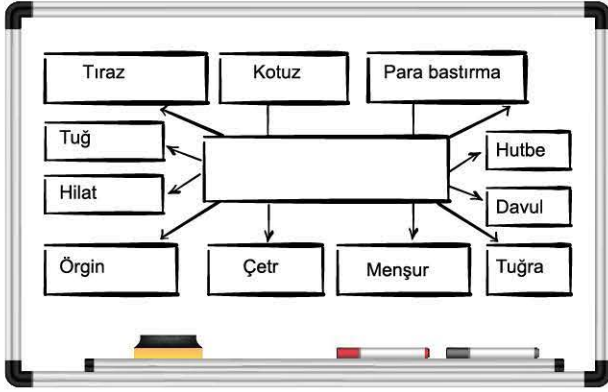
- A) Mimari B) Siyasi C) Astronomi
D) Ekonomi E) Eğitim

04930874

UYGULAMA TESTİ 4

1.

Sınıf tahtasına yukarıdaki şemayı çizen Sıtkı Bey, öğrencilerine İslamiyetten sonra hükümdarlık sembollerine eklenen üç unsuru yazmalarını istemiştir.

Aşağıdaki öğrencilerden hangisinin vermiş olduğu yanıt doğrudur?

- A) **Akif:** Tıraz - menşur - hilat
 B) **Ülkü:** Hutbe - tuğ - örgin
 C) **Orhan:** Para bastırma - davul - çetr
 D) **Berrin:** Tuğra - kotuz - tıraz
 E) **Namık:** Tuğ - para bastırma - hutbe

2.

Karahanlılar; I adı verilen askerî sistemin, II adı verilen ticari mekânların, III denilen posta teşkilatının ve IV olarak da bilinen hastahanelerin ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

Karahanlılar ile ilgili hazırlanan metinde numaralandırılmış alanlara aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Berid B) Gulam C) Medrese
 D) Ribat E) Bimarhane

3.

Büyük Selçuklu Devleti'nde hanedan üyeleri ve valilerin görev bölgelerinde kendilerine bağlı askerî birliklerinin olması aşağıdaki sistemlerden hangisi ile doğrudan ilgilidir?

- A) Pençik B) İskân C) Kut
 D) İkta E) Gulam

4.

Türk İslam Devletleri	D	Y
Karahanlılar, Orta Asya'da İslamiyet'i resmi din olarak kabul eden ilk Türk devletidir.		
Selçuklular Bâtınlilikle mücadele etmek için Nizamiye medreselerini kurmuşlardır.		
Gazneliler, Haçlı Seferleri'ne karşı İslam dünyasını korumuşlardır.		
Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklular Anadolu'yu yurt edinme politikasını uygulama fırsatı bulmuştur.		
Selçuklular hazineden nakit çıkışı olmadan büyük ordular kurmak için gulam sistemini uygulamaya sokmuşlardır.		

Semih Bey'in "Türk - İslam Devletleri" konusunun işlendiği derste uyguladığı Doğru - Yanlış etkinliğinde öğrencisi Yaren tam puan almıştır.

Buna göre Yaren'in yanıt anahtarı aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A)	D	Y	B)	D	Y	C)	D	Y	D)	D	Y	E)	D	Y
✓			✓			✓				✓		✓		
		✓			✓			✓			✓			✓
✓			✓					✓				✓		
✓					✓	✓			✓					✓
		✓			✓			✓	✓			✓		

5.

Türk - İslam Devletleri konusunun işlendiği derste Mert Bey, öğrencilerine şu bilgileri vermiştir.

- Adını kurulduğu yerden almıştır.
- Mali ve idari işleri yürütmek için Divan-ı Vezaret kurumunu oluşturmuşlardır.
- İslamiyet'in Hindistan'a yayılmasını sağlamışlardır.
- Türk tarihinde sultan unvanını ilk kez bu devletin hükümdarları kullanmıştır.

Mert Bey'in bilgi verdiği bu Türk İslam Devleti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gazneliler B) Selçuklular C) Abbasiler
 D) Karahanlılar E) Memluklar

1-A

2-C

3-D

4-C

5-A

06790908

UYGULAMA TESTİ 8

1.

Yukarıda Reşidüddin'in Cami'üt Tevarih adlı eserinde Gazneli Mahmut'un Abbasi halifesinin gönderdiği hükümdarlık sembolü olan hilat giyme töreni verilmiştir.

Buna göre,

- I. Türk İslam devletlerinde halife üst otorite olarak kabul edilmiştir.
 - II. Abbasi halifesi Gaznelilerin siyasi üstünlüğünü kabul etmiştir.
 - III. Halife, Gazneli Mahmut'un hükümdarlığını tanımıştır.
- yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2. Aşağıdaki tabloda Gazneli ordusunu gösteren minyatürler verilmiştir.

Buna göre Gazneli ordusu ile ilgili;

- I. farklı askerî birimlerden oluştuğu,
 - II. kale kuşatmalarına uygun silahlara sahip olduğu,
 - III. yıkıcı etkisi olan hayvanların orduda kullanıldığı
- çıkarımlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

3.

Türk İslam Devletleri'nde Divan Teşkilatı

Karahanlılar	Divan-ı Ali	Bugünkü anlamda hükümettir.
	Divan-ı İşraf	Mali ve idari işleri teftiş etmiştir.
	Divan-ı İstifa	Mali işlerle ilgilenmiştir.
	Divan-ı Arz	Askerî işlerden sorumludur.
Gaznelilerde	Divan-ı Vezaret	Mali ve genel yönetim işleriyle ilgilenmiştir.
	Divan-ı Risalet	Sultanın iç ve dış resmî yazışmalarını yürütmüştür.
	Divan-ı İşraf	Haberleşme ve istihbarat işleri ile uğraşmıştır.
	Divan-ı Vekâlet	Hükümdar ve ailesine ait mali işlerle ilgilenmiştir.

Türk İslam Devletleri'nde divanların kurulmasında;

- I. devlet işlerini koordineli olarak yürütmek,
 - II. merkezî otoriteyi güçlendirmek,
 - III. mevcut dengelerin bozulmasını engellemek
- amaçlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

4. Arap tacir Rüstem bin Abdullah mallarını Horasan'da sattıktan sonra memleketi olan Bağdat'a dönmüştür. Bağdat'ta arkadaşları ile sohbet eden Rüstem şu ifadeleri kullanmıştır: "Mallarımı cuma günü Horasan'a ulaştırdım. Namaz vakti yaklaşıyor. Kervanın konakladığı yakın bir camiye gittim. Cuma namazı sırasında imam hutbeyi Tuğrul Bey adına okudu. Namazdan sonra piyasanın durumunu öğrenmek için alışveriş yapılan çarşıda dolaşmaya başladım. Burada tedavüle yeni giren Selçuklu parasını gördüm. İnsanlar alışverişlerini bu paralarla yapıyordu."

Rüstem'in anlattığı bu gelişmeler aşağıdaki savaşlardan hangisinin sonucunda meydana gelmiştir?

- A) Dandanakan B) Pasinler C) Malazgirt
D) Talas E) Katvan

5. Türk hükümdarları aşağıdaki unvanlardan hangisini hem İslamiyet öncesinde hem de İslamiyet sonrasında kullanmıştır?

- A) Sultan B) Padişah C) Şah
D) Han E) Atabey

1-C

2-E

3-E

4-A

5-D